ZAŠTO SU MUSLIMANI NAZADOVALI, A DRUGI NAPREDOVALI

Emir Šekib Arslan

Sarajevo, 2001. – 1422. H.G.

Naslov originala	LIMAZA TE'EHHAREL - MUSLIMUN VE TEKADDEMEL - AHARUN
Naslov prijevoda	ZAŠTO SU MUSLIMANI NAZADOVALI, A DRUGI NAPREDOVALI
Autor	Emir Šekib Arslan
Preveli	Šaćir Sikirić, Muhamed Pašić
Šerijatski recezent	Muhamed Mehanović
Likovno - tehnički urednik	Nedžad Kazić, Fatih Farhat
Lektor i korektor	Prof. Safet Sarić, Omer Resulović
DIP	Kavazović D&T, Sarajevo
Štampa	"OKO" - Sarajevo
Tiraž:	30.000 KNJIGA BROJ 7
Četvrto izdanje	BESPLATNI PRIMJERAK
Izdavač	*Sva prava štampanja i izdavanja zadržava Visoki saudijski komitet za pomoć BiHi Kulturni centar "Kralj Fahd" u Sarajevu*

ŠTAMPANO POD POKROVITELJSTVOM ČUVARA "DVA HRAMA"
KRALJA FAHDA BIN ABDUL-AZIZA AL-SAUDA, KRALJEVINE SAUDIJSKE ARABIJE

طبع على نفقة خادم الحرمين الشريفين الملك فهد بن عبد العزيز آل سعود   هدية مجانية

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, Sarajevo

UDK 297:23 / 28

ARSLAN, Shekib
Zašto su muslimani nazadovali, a drugi napredovali / Emir Šekib Arslan; (s arapskog preveli Šaćir Sikirić i Muhamed Pašić). - Sarajevo: Visoki saudijski komitet za pomoć Bosni i Hercegovini, 1998. - 65 str.; 20 cm. - (Visoki saudijski komitet za pomoć Bosni i Hercegovini; knj. 7)
Prijevod djela: Limaza te'ehharetel muslimun ve tekaddemel - aharun. Predgovor / Seid Smajkić: str. 5 - 7. - Bibliografske i druge bilješke uz tekst.

ISBN 9958 - 880 - 01 - 6
COBISS - ID 451334

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

PREDGOVOR

Hvala Allahu koji poučava peru, koji čovjeka poučava onome što ne zna. Hvala Allahu koji je one koji vjeruju iz tmina na svjetlo izveo i na pravi put ih uputio: ***"I doista, ovo je pravi put moj, pa se njega držite idruge puteve ne slijedite, pa da vas odvoje od puta Njegova." (El - En'am, 153)*** Uzvišeni Allah također veli: ***"Reci: 'Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju?'" (Ez - Zumer, 9).*** Uzvišeni također veli: ***"Zato vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova i u svjetlo koje objavljujemo." (Et - Tegabun, 8)***

Neka je Allahov blagoslov na Učitelja koji upućuje najboljoj uputi: ***"Reci: 'Meni je, doista, jasno ko je Gospodar moj'" (El - En'am, 57)***, našeg Vjerovjesnika Muhammeda, sallallahu alejhi ve selleme.

Najuzvišenija znanost je spoznaja Allaha, a ona nas vodi spoznaji načina ispovijedanja vjere Njemu. Što se više širi vjerska znanost smutnje je sve manje, a neznanje sve slabije. U tradiciji se pominje: "Vrijednost alima (znalca) u odnosu na abida - pobožnjaka je kao vrijednost punog mjeseca u odnosu na ostale zvijezde." Jer, najvredniji je, najuzvišeniji i najdostojniji da bude primjen onaj ibadet koji je usklađen i podudaran s časnm šerijatom. A cilj i svrha egzistencije činjenje je ibadeta Allahu: ***"Džine i ljude stvorio sam samo zato da Mi se klanjaju." (Ez - Zarijat, 56)***

Visoki saudijski komitet raduje i čini mu čast da, po preporuci njegove visosti predsjednika Visokog saudijskog komiteta, princa Selmana b. Abdulaziza, guvernera provinicije Rijad, ponudi ovu biblioteku sastavljenu od najvrednijih knjiga potrebnih muslimanu posebno u ovom vremenu. Akcenat smo stavili na moralne vrijednosti, učvršćenje vjerovanja, temelje islama, kompaktnost društva i njegovu etiku, te uspostavljanje spona s prvom generacijom, najodabranijom i najčestitijom zajednicom

ashaba, koji su najbolje razumijevali i primjenjivali islam, nastojeći valorizirati naš iman, naša djela i razmišljanje u svjetlu njihovog odnosa, povezujući dunjaluk sa ahiretom, ‘ivot s onim što slijedi poslije smrti. A to je istina koju nije moguće zanemariti, pogotovo uzimajući u obzir činjenicu da smo izgubili hiljade naše braće u bosanskoj tragediji. Kuda bi nas to onda vodilo?

U okrilju časnog tefsira, plemenitog hadisa i čiste islamske misli, ‘ivimo s ovom odabranom skupinom knjiga iz serije “Biblioteka bosanske porodice”, koju nudimo odraslom i malom, mušku i ‘ensku. Svako od njih mo‘e zeti iz njih shodno obimu znanja koje mu je Allah dao,oboru‘avajući se spoznajom i nalazeći pravi put pomoću Allahova svjetla.

“Ostavio sam vas na čistoj stazi po kojoj je isto ići noću kao i danju, s nje skreće samo onaj ko je propao”- veli Poslanik, a.s. “Ostavio sam vam dvije stvari koje, ako ih se budete pridržavali, nećete zalutati nikada: Allahovu knjigu i moj sunnet” - veli Poslanik, a.s., također.

Molim Allaha da ovo znanje bude od koristi, da ga učini blagoslovljenim i trajnim dobrim djelom i da nagradi svakog ko je učestvovao u izlasku na vidjelo ove biblioteke, prevođenju djela, pripremanju za štampanje, distribuciji, kao i onog ko se njome okoristi, najboljom nagradom. On čuje dove i odaziva se.

Direktor Regionalnog ureda
Visokog saudijskog komiteta za Evropu

Naser b. Abdurrahman es - Saeed

PREDGOVOR

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

"Zaista,Allah neće promijeniti stanje jednog naroda, sve dok taj narod ne izmijeni sebe (i svoj odnos prema Allahu)." (Kur'an, 13:12)

"To je zato što Allah ne preinačuje svoja dobra, kojima je obdario jedan narod, dok se ovaj ne preinači sam u sebi."(Kur'an, 8:54)

"Zaista ćemo mi pomoći Svojim poslanicima i vjernicima na ovom svijetu i na Sudnjem danu."(Kur'an, 40:51)

"Pravi vjernici su samo oni koji vjeruju u Allaha i Njegova Poslanika, pa se poslije ne pokolebaju i bore se imetkom i vlastitim životom na Allahovom putu; to su potpuno iskreni."(Kur'an, 40:15)

Moj đak, Šejh Muhammed Bisjuni Imran, imam maharadže otoka Sambas Bornea (Java), pisao mi je, predlažući da naš brat, borac, kralj rječitosti, napiše svojim bujnim perom, za "El-Menar", raspravu o uzrocima slabosti muslimana u današnjem vremenu i o uzrocima snage, vlasti, gospodstva, moći i bogatstva Evropejaca i Japanaca. U drugom pismu veli da je čitao ono što smo pisali u komentaru Kur'ana, koji u "El-Menaru" izlazi, iznoseći uzroke ovoga. Dalje navodi da je čitao šta je o istoj temi pisao Šejh Muhammed Abduhu, u svojim člancima "Islam i kršćanstvo prema znanosti i civilizaciji", ali mi je želja da o tom nešto napiše i kralj rječitosti (Šekib Arslan) svojim utjecajnim perom, koje odaje njegovo široko znanje i pokazuje zrelost njegovih misli, ne bi li obnovio efekt na duše mislimana, onim što odgovara njihovoj sadašnjici, kako bi upozorio nehajne, podučio neupućene, pokrenuo povučene i obdario aktivne. On svoj prijedlog temelji na navedenim problemima,koji su dali povod sumnji u vjeru kod neupućenih, jer on zna, iz onoga što je čuo na našim predavanjima u zavodu "Medresetu'd da'veti ve'l-iršadi" i iz onoga što smo više puta pisali u "El-Menaru" i u komentaru Kur'ana, da je, naime, Kur'an dokaz protiv nazovi - muslimana, a da oni ne mogu biti dokaz protiv njega (tj. da se islam ima prosuđivati po Kur'anu, a ne po nazovi - muslimanima).

Ovaj mi je prijedlog dao priliku da privolim svoga prijatelja i brata Emira Šekiba da nešto napiše u ovom smislu za “El-Menar”, te sam mu poslao pismo Šejha Muhammeda Bisjunija čim mi je stiglo, mada sam mu baš ja uvijek preporučivao da se rastereti mnogoga pisanja, jer surađuje u raznim listovima Istoka i Zapada i mnogo piše svojim prijateljima i drugima. Zbog preopterećenosti odgodio je svoj odgovor do povratka sa svog zadnjeg putovanja u Španiju. Na tom putu, na njega su veliku impresiju učinili preostali svjedoci kulture nas Arapa u Španiji i Maroku, te akcija Francuske da prevede u kršćanstvo Berbere u Maroku, kako bi time utrla put pokrštavanju Arapa u Africi, koji su svojom nesrećom pali u njezino ropstvo, kao što su to učinili Španjolci sa njihovim precima u Španiji. Pod uplivom ovih činjenica napisao je ovaj odgovor,koji je ispao remek-djelo njegove rječitosti, još jedan dokaz njegove mudrosti, možda najkorisnije od svega što je dala njegova djelatnost i zauzimljivost i što je poteklo iz izvora njegove obaviještenosti i izlilo se kroz njegovo pero. Neka ga Allah nagradi najboljom nagradom,kojom nagrađuje iskrene borce!

Muhammed Rešid Rida

PISMO ŠEJHA MUHAMMEDA BISJUNIJA IMRANA

Mome poštovanom gospodinu profesoru i velikom preporoditelju, gosp. Muhammedu Rešidu Reidu, vlasniku “El-Menara” - da Allah okoristi mene i muslimane njegovim skupocjenim životom, amin!

Neka je na Vas Božiji spas, milost i blagoslov! Ko je čitao zvučne članke o raznim temama koje je pisao u “El-Menaru” i drugim arapskim listovima, veleučeni znameniti političar, kralj rječitosti, Emir Šekib Arslan, taj zna da je on jedan od najvećih islamskih pisaca koji se bore za islam i najjači oslonac “El-Menara” i njegova vlasnika u službi islama i muslimana. Molim Uzvišenog Allaha da obojici dade dug život u dobru zdravlju, kao što molim gosp. Profesora, vlasnika “El-Menara”, da zatraži od Emira, velikog pisca,da mi blagoizvoli odgovoriti na slijedeća pitanja:

1)Šta su uzroci slabosti i nazatku muslimana, uopće, u svjetskom i vjerskom pogledu, a naročito nas javanskih i malajskih muslimana, da smo postali ništavni, bez ikakve moći i snage, a Uzvišeni Allah veli u svojoj Knjizi:”Ugled pripada samo Allahu, Njegovom Poslaniku i muslimanima.” Gdje je danas ugled muslimana? Može li musliman tvrditi da je ugledan ako je ponižen, omalovažen, bez ikakvih dokaza ugleda, osim samo što Allah veli:”Ugled pripada samo Allahu, Njegovom Poslaniku i muslimanima!!

2)Šta su uzroci ogromnom napretku Evropejaca, Amerikanaca i Japanaca? Da li bi i muslimani mogli kao i oni napredovati ako bi se latili njihovih sredstava, držeći se svoje vjere (islama), ili ne bi mogli?

Toliko, sa željom da Emir izvoli izložiti svoj odgovor na ova pitanja u “El-Menaru”, pa će njega i vlasnika “El-Menara” za to Allah obilno nagraditi.

Sambas, Zapadni Borneo,
21.rebiu’l-ahira, 1348. Godine
Muhammed Bisjuni Imran

ODGOVOR EMIRA ŠEKIBA ARSLANA

Nazadak i slabost muslimana nisu ograničeni samo na Javu i Malajske otoke niti na koje drugo mjesto, nego je taj nazadak obuhvatio Istok i Zapad, samo je različit stepen njihova nazatka jer su neki pali jako duboko, neki skoro utonuli, neki se nalaze u većoj, a neki u manjoj opasnosti. Ukratko rečeno, sadašnje stanje muslimana, a osobito u XIV stoljeću po Hidžri, a u XX po Isau, a.s., ne može zadovoljiti ni onoga koji je najzagrijaniji za islam i koji se najviše oduševljava za njegove pristaše, a kamoli da zadovolji indiferentnoga. Sadašnje stanje njihovo ne zadovoljava ni u vjerskom ni u svjetovnom pogledu, ni s materijalnog ni s duhovnog gledišta. U onim mjestima gdje muslimani žive sa drugima, sigurno ćeš zapaziti da su zaostali za ovima, pa ih je malo koji se s njima porede i ja ne znam u ovom vijeku primjer gdje muslimani žive pomiješani s pristalicama drugih konfesija a da nisu zaostali za njima. Jedino neki u tome čine iznimku, kao npr. Bošnjaci, bosanski muslimani, koji nisu na nižem nivou od svojih sugrađana katolika ili pravoslavnih, ni duhovno ni materijalno, nego ih u tome nadmašuju. Takvi su i ruski muslimani, od kojih njihovi sugrađani kršćani nisu ništa naprednji, pa i muslimani u Azerbejdžanu prije rata bili su naprednjji od svojih sugrađana raznih kršćanskih sekti. Osim toga, nesumnjivo je da su kineski muslimani uopće, i pored sve svoje zaostalosti, ipak, naprednjji od svojih sugrađana Kineza-budista. Ovako stvar stoji ako je do danas održan odnos među njima, kakav je bio prije svjetskog rata. U ostalim mjestima muslimani su nazadovali i zaostajali (prema drugima), mada ima razlike u stepenima njihove zaostalosti.

Veli se da su Arapi na poluotoku Singapura bogatiji od svih svojih sugrađana, pa čak i od samih Engleza, razmjerno svojoj brojčanoj snazi, ali ja ne znam koliko je ova tvrdnja tačna. Pretpostavljajući njezinu tačnost, opet to ništa ne mijenja u općoj bilanci položaja muslimana.

Ne da se zanijekati da u islamskom svijetu postoji jak pokret i da se čine veliki napori u materijalnom i duhovnom pogledu, osjeća se divljenja vrijedno buđenje koje su zapazili Evropejci i ocijenili ga kako treba, te neki već strepe od posljedica toga buđenja. Ovaj se strah zapaža između redaka u evropskoj štampi.Samo, ovaj napredak još nije usporedio muslimane ni s jednim narodom Evrope, Amerike i Japana.

Nakon ove konstatacije treba ispitati i stražiti uzroke koji su doveli do ovog nazadovanja

u islamskom svijetu, nakon što su muslimani hiljadu godina prednjačili i bili gospodari od kojih se strepilo i čija je riječ prolazila među svim narodima na Istoku i na Zapadu. Stoga, prije nego prijeđemo na istraživanje uzroka nazatka, trebamo ispitati uzroke napredovanja.

UZROCI NAPREDOVANJA MUSLIMANA U PROŠLOSTI

Uzroci napretka muslimana uglavnom se svode na islamsku vjeru, koja se nanovo javila na Arapskom poluotoku i koju su prigrlila arapska plemena, te su po njezinim intencijama napustili razdor, a prihvatili jedinstvo; ostavili neznaboštvo, a primili civilizaciju; odbacili surovost, a prihvatili merhamet; okanili se obožavanja idola, a odali se obo‘avanju samo Jednog Jedinog Allaha i potpuno se duševno preporodili, tako da su došli do ugleda, moći i slave, znanosti i bogatstva, pa su osvojili polovicu zemaljske kugle za pola stoljeća. Da nije među njima nastao razdor još pod kraj Osmanova i za vrijeme Alijina hilafeta, osvojili bi cijeli svijet, a da im se niko ne bi mogao oduprijeti. Uprkos ratova između Alije i Muavije, te Omejjevića i Ibn-Zubejra, osvajački uspjesi muslimana koje su muslimani polučili za polovicu, odnosno dvije trećine stoljeća, zapanjili su umnike - historičare i zadivili velike osvajače, a zaprepastili najvećeg među njima - Napoleona Bonapartu, koji je to izričito priznao.

Kur’an je, dakle, Arape nanovo preporodio i izveo ih iz njihova Poluotoka sa sabljom u jednoj, a Kur’anom u drugoj ruci, osvajajući i gospodareći svijetom.

Ne može se uzeti u obzir ono što se ističe o Arapima prije islama, kada se navode njihova osvajanja i kada se cijeni njihov visoki moral u pagansko doba. Toga je bilo i tragovi svega toga se još i danas vide, pa nema sumnje u staru arapsku kulturu, koja spada među najstarije na svijetu. Štaviše, prevlađuje mišljenje da je pismo najprije kod njih postalo. Međutim, opus te kulture bio je skučen i ograničen na Arapski poluotok i njegovo susjedstvo, a bilo je vremena kada su Arapima vladali i stranci, koji su gospodarili u njihovoj zemlji i koji su ih u vlastitoj kući poni‘avali, kao Perzijanci u Jemenu, ‘Ummanu (Omanu) i Hiri, Abesinci također u Jemenu i Rimljani na periferiji Hidžaza i u Siriji. Zapravo, oni nisu ni imali potpune samostalnosti dok nisu islam prigrlili; nisu ih do tada udaljeni narodi ni poznavali, niti im se pokoravali, niti su govorili o njihovoj sili, i Muhammed, a.s., je onaj koji ih je u historiji doveo u prvi red osvajača.

Prema tome, moramo tražiti i ispitati uzrok zahvaljujući kome su muslimani napredovali, osvajali, zagospodarili, gradili i postigli taj stepen slave i napretka, i moramo tome istraživanju

obratiti veliku pažnju, da se uvjerimo postoji li taj uzrok kod Arapa još, a oni ipak nazaduju; a s njima zajedno, nazaduju i njihovi učenici, ostali muslimani, ili je, možda, kod njih nestalo toga uzroka, a od vjere nije ostalo ništa, osim samog imena; od islama ništa, osim tragova; od Kur'ana ništa, osim učenja bez vladanja po njemu, i drugih stvari koje su bile u njegovom početku.

Kada to dobro ispitamo, vidjet ćemo da je, bez sumnje, nestalo onoga uzroka pomoću koga su muslimani napredovali, pa ako je nešto i ostalo, to je samo kao tragovi tetoviranja na ruci. Kad bi Allah obećao muslimanima ugled zbog samoga njihovog imena, bez ikakva rada, imali bismo pravo reći: "Gdje je ugled muslimana koji se spominje u ajetu: 'Ugled pripada samo Allahu, Njegovom Poslaniku i muslimanima?'" Kad bi bio Allah rekao: "Dužnost nam je pomoći muslimane", u tom smislu da će im pomagati bez ikakve njihove vrline, osim što tvrde da su muslimani, onda bi bilo mjesta čuđenju: zašto ih ovako ostavlja na cjedilu nakon izričitog obećanja pomoći? No, kur'anski su citati drukčiji, jer Allah neće prekršiti svoje obećanje, a Kur'an se nije ništa promijenio, nego je promjena jedino kod muslimana, na što je Allah i upozorio, riječima: "Zaista, Allah neće promijeniti stanje jednog naroda, sve dok taj narod ne izmijeni sebe." Pošto su se muslimani promijenili, bilo bi čudno da im Allah ne promijeni ono što su imali, da im ne dadne poniženje i mizeriju, umjesto ugleda i veličine; to bi bilo oprečno božanskoj pravednosti, a Allah je sama pravda.

Kako možeš misliti da će Allah pomagati jedan narod bez ikakva njegova rada i da će ga obasuti onim dobrima kojima je obasuo njegove pretke, kad je taj narod napustio sve pothvate koje je poduzimao, a samo je Allah Svemoćan i samo On radi sve što je umjesno?! Kako se mo'e pojmiti ugled bez razloga, žetva bez oranja i sijanja, uspjeh bez rada i truda, i pomaganje bez i najmanjeg uzroka za to? Bez sumnje, to bi nagnalo svijet na lijenost, odvratilo ga od svakog rada, čak bi to bilo oprečno i prirodnim zakonima na koje je Allah postavio cijeli svijet i ne bi bilo razlike između istine i neistine, štete i koristi, a Allah je daleko od toga da to uradi. Kad bi Allah ikoga pomagao bez ikakva rada, sigurno bi pomagao Svoga Poslanika Muhammeda, a.s., a ne bi učinio potrebnim da ratuje, da se bije i bori i da se podvrgava prirodnim zakonima za postignuće cilja. Zamisli jedan narod koji ima stotinu obaveza prema Allahu, a on ispunjava samo pet. Može li on smatrati da je ispunio sve svoje obaveze i može li očekivati onakvu nagradu kakvu su dobivali njegovi preci, koji su ispunjavali sve svoje obaveze, ili ako nisu baš stotinu, od stotinu ispunjavali su u najmanju ruku 90 ili 80? Ne. To bi se kosilo s onim što je Allah obećao preko svojih poslanika, kosilo bi se s razumom i logikom i nije ovo onaj uvjet koji je Allah postavio muslimanima i nije ovo ona kupoprodaja kojom su muslimani obveseljeni. Allah, naime, veli: "Zaista je Allah kupio od vjernika njihove duše i njihov imetak, davši im za to Džennet, jer se oni bore na Božijem putu, pa ubijaju i ginu; to je istinski Allahova obaveza obećana u Tevratu (Tori), Indžilu (Evanđelju) i Kur'anu, a ko bolje ispunjava svoje obećanje od Allaha?"

“Veselite se toj kupoprodaji koju ste napravili! Samo je to veliki uspjeh!” Gdje je današnje stanje muslimana prema ovom opisu u Kur’anu i gdje su oni prema svojim precima, koji su hitali u smrt, da umru mučeničkom smrću, kao šehidi?! Oni bi više puta tražili smrt, ali je ne bi mogli naći. Njihov bi konjanik navalio na neprijatelja, vičući: “Ja osjećam dženetski miris!” - pa bi neprestano navaljivao i prodirao u najopasnija mjesta na bojištu dok ne bi poginuo. Tada bi rekao: “Ovo je dan radosti!” A ako bi ga, pored sve njegove želje i hlapnje, mašilo da u boju pogine, vraćao bi se tužan.

USPOREDBA IZMEĐU DANAŠNJIH MUSLIMANA I EVROPLJANA

Danas su muslimani, ili većina njih , izgubili junaštvo koje su posjedovali njihovi preci, a to su junaštvo poprimili neprijatelji islama, kojima ga ne preporučuje njihovo sveto pismo, pa vidimo njihove vojske gdje se natječu srljajući u smrt, grleći koplja i bajonete. Poznato je svakome da je njihova požrtvovanost u svjetskom ratu, gdje su žrtvovali sebe i sve što im je najskupocjenije, bila iznad domašaja ljudskog razuma. Nijemci su, na primjer, izgubili oko dva miliona ljudi, Francuzi milion četiri stotine šezdeset hiljada, Rusa je poginulo bezbroj, itd. Ovo su žrtve u ljudskim životima, a što se tiče materijalnih žrtava, Engleska je potrošila sedam milijardi zlatnika, to jest - sedam hiljada miliona funti, Francuska oko dvije milijarde, Njemačka tri, Italija pet stotina miliona, a Rusija je potrošila toliko da je to prouzrokovalo glad, koja ju je dovela do revolucije, a kasnije do boljševizma, itd.

Neka mi kogod kaže da bi današnji muslimanski narod išao ovako daleko kao što su išli ovi kršćani u žrtvovanju ljudi i imetka bez računa, za spas svoje domovine i svoje države, pa da se onda čudimo zašto je njima Allah dao ovoliku moć, veličinu i bogatstvo, a muslimanima ni najmanji dio toga?!

Moglo bi se reći da su muslimani siromašni, da nemaju toliko imetka da ga u tolikoj mjeri žrtvuju. Mi bismo na to odgovorili da ćemo sve izdatke razdijeliti na Evropejce prema njihovoj glavnici, pa nećemo tražiti od muslimana da izdaju srazmjerno više nego što su izdavali Evropejci. Dakle, da li bi današnji islamski narodi mogli dragovoljno dati koliko su dali evropski narodi, od kojih su neki u svjetskom ratu potrošili više od polovice svoga imetka? Odgovor na to je negativan, jer danas među muslimanima nema ni pojedinca ni naroda koji bi to učinili. Moglo bi se reći da su Turci, a oni su muslimani, potrošili sve što su god mogli u borbi s Grcima, i da nimalo nisu zaostali za Evropejcima u žrtvovanju ljudi i dragocjenosti. Tako je, to je i bilo. Neki su Turci u ovom ratu potrošili trećinu, a neki polovinu svoga imetka, ali kad su to učinili, dobili su Allahovu blagodat i pobijedili, oslobodili se, postali samostalni i podigli se nakon što su bili pali, postali su ugledni nakon što su bili

bez ikakve važnosti. Dakle, i islamski narodi, kada bi u požrtvovnosti postupili po nalogu Kur'ana, kao što su činili njihovi preci, ili bar kada bi slijedili Evropejce u tome koliko oni danas žrtvuju ljudi i imetka za odbranu svoje domovine, da je odbrane od neprijatelja, ne bi ni oni pobirali druge plodove požrtvovnosti nego što ih beru i drugi. I oni bi stekli Allahovu blagodat i ne bi ih zadesilo nikakvo zlo.

Islamski narodi, međutim,žele očuvati svoju samostalnost bez ikakve požrtvovnosti, bez žrtvovanja sebe, bez natjecanja u smrti, bez borbe imetkom i traže pomoć od Allaha drukčije nego što ju je On uvjetovao, jer Uzvišeni Allah veli: “Zaista će Allah pomoći onome koji Njemu pomogne”, i: “Ako vi Allahu pomognete, i On će vama pomoći i učvrstit će vas!”

Poznato je da Allahu nije potrebna ničija pomoć, nego se pod pomoći Allahu misli pokoravanje Njegovim zapovijedima i ustezanje od Njegovih zabrana. Muslimani su zabacili i napustili sve, ili većinu onoga što im je naredio Kur'an (u tome pravcu), a pouzdali se da će zaslužiti Allahovu pomoć samo time što su muslimani, što vjeruju u Jednoga Allaha i misle da im je samo to dosta, a da se ne bore životom i imetkom. Neki se pouzdaju u molitve Svemogućem, jer im je to lakše, negoli se boriti i imetak davati.

Kad bi sama molitva mogla zamijeniti ratovanje, time bi se zadovoljio Allahov Poslanik, njegovi drugovi i prvi muslimani, jer su oni ona kategorija muslimana koja je najpreča da joj Allah molbu uvaži. Kad bi se želje mogle polučiti molitvom i prizivanjem Allaha bez rada i djela, poremetili bi se prirodni zakoni, propalo bi zakonodavstvo, te ne bi Allah rekao: “Covjeku nema drugo nego što sam zaradi”, i ne bi rekao: “Recite: ‘Radite, pa će sigurno vidjeti vaš rad Allah i Njegov Poslanik’”; ne bi naredio Poslaniku, a.s., da kaže onima koji su se od rata ispričavali: “Nemojte se ispričavati, mi vam nikad nećemo vjerovati, Allah nas je već obavijestio o vama, zaista će vidjeti vaš rad Allah i Njegov Poslanik”; i ne bi rekao: “Ja neću upropastiti ničijeg truda od vas”.

Mnogi opet muslimani misle da su muslimani samim klanjanjem, postom i drugim,što ih ne tereti da žrtvuju život, imetak i na temelju čega očekuju Allahovu pomoć. Nije to tako. Odredbe islama nisu ograničene samo na klanjanje, post, molitvu i kajanje. Ta, kako da Allah primi molbu onih koji neće u boj, nego se izvlače, a mogli bi priskočiti sami i pomoći imetkom?!

Vele da muslimani nemaju onoga bogatstva i obilja koje imaju Evropejci da bi ga trošili u dobrotvorne svrhe i međusobno potpomaganje. Mi na to kažemo da ćemo pristati da oni potroše proporcionalno prema svojoj glavnici, kako je prije rečeno, kad je bilo govora o imovinskoj borbi. Cine li to muslimani?

Mi vidimo muslimane da su čak zatrli i upropastili ostatke vakufa i humanitarnih institucija koje su im preci ostavili, a kamoli da daju nešto od svoje vlastite imovine i da idu uporedo sa Evropejcima u požrtvovnosti za opće ustanove, a žele da imaju kao

Evropejci obilja, moći i vlasti kad toliko za njima zaostaju u samoprijegoru i požrtvovnosti?! Rad je za postignuće vlasti na zemlji kao i poljodjeljstvo: koliko se o zemlji uzbaviš i izradiš, toliko će ti ona dati; ako ti umanjiš svoj rad, i ona će umanjiti svoj plod. Muslimani bi htjeli da imaju onakvu vlast kakvu imaju Evropejci, a bez samoprijegora i bez žrtava, ne izgubivši ništa od svojih užitaka, zaboravljajući da Allah veli: “Zaista ćemo vas Mi staviti na kušnju: strahom, glađu, gubitkom imetka, života i plodova; obraduj strpljive!”

Muslimani bi mogli reći da su probali požrtvovnost, da su stavljeni na kušnju gubitkom imetka, života i plodova i da su trpjeli, ali im to nije donijelo ništa niti su se riješili evropskog jarma. Ovo navodim stoga što sam to slušao vlastitim ušima od mnogih muslimana. Odgovor na ovu njihovu primjedbu je: Mogu li nam reći da njihovi doprinosi i žrtve odgovaraju onome što u tom pogledu čine kršćani i židovi?

Ne, nego stoje u omjeru 1 : 100.

Imamo jedan skorašnji primjer, a to je palestinsko pitanje. Odigrali su se krvavi događaji između Arapa i židova u Palestini, u kojima su mnogi izginuli i na jednoj i na drugoj strani. Na to su židovi sa svih strana svijeta stali slati pomoć postradalim židovima u Palestini, a i muslimanski svijet je, naravno, htio priteći u pomoć palestinskim Arapima. Dobrovoljni prilozi židova svojoj braći u Palestini dosegli su jedan milion funti, a svi dobrovoljni prilozi muslimana iznosili su trinaest hiljada funti, tj. skoro stoti dio.

Sigurno će se reći da muslimani nisu bogati kao židovi. Mi ćemo im ponovo odgovoriti da pristajemo da oni žrtvuju kao židovi Evropejci u omjeru prema svom imetku, a nećemo ništa ni tražiti od siromašnih, koji nemaju preko kućne potrebe. Allah u Kur’anu veli: “Slabi, bolesni i oni koji nemaju nikavih sredstava, nisu griješni (za izostanak od rata), ako dobra žele Allahu i Njegovu Poslaniku; nema niko pravo da ih napada.” Zatim veli: “Napadati se mogu samo oni koji ti se ispričavaju za svoj izostanak od rata, imaju sva potrebna sredstva, a pristaju da se svrstaju sa ženama.” Pored toga, muslimani su brojčano mnogo jači od židova, iako su židovi bogatiji, jer židova ima svega 20 miliona, a muslimana ima oko 350 miliona, pa kad bi svaki musliman dao za Palestinu samo po 1 groš - a to bi mogao učiniti i najsiromašniji Ð od toga bi se sabralo tri i pol miliona funti. Odbacimo devet desetina muslimana i pretpostavimo ovu novčanu pomoć Palestini samo na jednu desetinu muslimana, tj. na 35 miliona, a ne više! Tih 35 miliona ćemo naći za tren oka oko same Palestine, jer muslimani Egipta, Sirije, Palestine, Mezopotamije, Nedžda, Hidžaza, Jemena i Ummana (Omana) broje 35 miliona. Tražimo od ovih da dadnu po jedan groš na glavu. Šta bi se od toga sabralo? Sabralo bi se 350 hiljada funti. Svi spomenuti muslimani su, dakle, dali 13.000 funti sterlinga, tj. oko trideseti dio groša po glavi svakog desetog. Je li ovo to što vi hoćete nazvati požrtvovnošću? Ili sa ovoliko hoćete da se borite na Allahovom putu svojim imetkom i životom? Zar je ovolika vaša pomoć braći svojoj po vjeri i susjedima, koji u ime vas brane Sveti hram u Jerusalimu, koji se smatra trećim svetištem na cijelom

svijetu i prvom kiblom? Ne veli li Allah: “Muslimani su samo braća.” Ta, zar je ovo bratska pomoć?!

Zašto su Englezi zavladali onakvim gospodstvom na zemlji? Zavladali su pomoću morala i principa. Pripovijedao mi je jedan pouzdan čovjek da poznaje jednog Engleza na nekom položaju na Istoku koji je naređivao svome sluzi da mu kupuje dnevne životne potrebe u radnji jednog Engleza koji je u tom mjestu živio. Jedanput mu sluga podnio mjesečni račun sa uštedom od 20 funti sterlinga, na što ga Englez zapita kako je došlo do te uštede. Sluga mu kaže da su napustili radnju Engleza kod koga su kupovali i da su počeli kupovati kod jednog domaćeg trgovca Arapa. Na to mu reče njegov gazda da opet kupuje kod onoga Engleza kod koga je i prije kupovao, a sluga primijeti: “Zar i ako to traži izdatak za 20 funti više?” Englez reče: “Makar to iziskivalo da se izda i 20 funti više.”

Čuo sam da mnogi Englezi, koji žive na strani, ne kupuju ništa vrijedno osim iz svoje domovine i da šalju narudžbe u London za sve što trebaju, da im novac ne bi otišao na stranu. Možemo li ovo uporediti s postupkom muslimana, kojima koliko god hoćeš preporučuj da kupuju kod svojih sunarodnjaka ili sugrađana, ako oni znaju da neku robu mogu uzeti samo pola groša jeftinije kod Evropejaca, oni će ostaviti svog sunarodnjaka i istovjernika, a odabrati Evropejca. Nisu li ovakve stvari bile uzrok neuspjehu arapskog bojkota palestinskih židova? Lišili su sebe najuspješnijeg oružja koje imaju u svojim rukama - bojkota židova u kupoprodaji radi privremenih neznatnih razlika u cijeni, zaboravljajući da je šteta koja će ih zadesiti od te kupoprodaje sa židovima hiljadu puta veća od tih malih razlika. Jedanput sam se potužio jednom uglednom Egipćaninu na to što su braća Egipćani zanemarili borce u Tripolisu i Barki, kojima, ako ne bismo morali pomoći vršeći svoju bratsku islamsku i susjedničku dužnost, a ono bismo morali bar iz opreznosti za samostalnost i budućnost Egipta, jer kako god opstanak Engleza u Sudanu predstavlja vječitu opasnost Egiptu, i boravak Talijana u Borki (Kirenaici) vječita je pogibelj za Egipat. Na to mi je moj gospodin odgovorio: “Egipćani su žrtvovali ogromne sume kada su Talijani navalili na Tripolis pa nisu postigli ništa, jer ga je Italija naskoro okupirala.” Na to sam mu rekao: “Zaista su Egipćani u Tripolitanskom ratu istupili tako da to, bez sumnje, zadovoljava svakog muslimana, pa čak zadovoljava i svakog čovjeka koji cijeni patriotizam, ali je svota koju su tada darovali poznata, a to je 150 hiljada funti sterlinga. Pa da li muslimani cijeloga svijeta žele spasiti Tripolis iz pandži Italije za 150 hiljada funti sterlinga? Da li se ova požrtvovnost može iole mjeriti sa žrtvama koje je Italija podnijela u novcu i ljudima? Pomoć Egipta za Tripolitanski rat iznosila je 150 hiljada funti, a osmanlijska država je na taj rat potrošila milion funti, i evo ti rezultata od toga:

1) Prvi rezultat, a to je i najvažnije, jest to što je očuvan ugled islama i što je Evropejcima dato na znanje da islam nije umro i da muslimani ne daju svojih zemalja bez rata, a u tome ima materijalne i moralne koristi, koju može poreći samo ignorant.

2) Ova neznatna svota prema ratnim troškovima velesila bila je uzrok koji je potakao same Tripolitance na otpor i borbu, kad su vidjeli da ih njihova braća podupiru, a taj je otpor donio Italiji, koja ih je napala, neopisive gubitke i poteškoće, te su mnogi talijanski političari otvoreno govorili da se kaju što su uopće započeli ovu gusarsku navalu na Tripolis.

3) Koliki god bio broj poginulih Arapa u tome ratu, ukupni broj Talijana koji su do danas izginuli nekoliko puta nadmašuje broj poginulih Arapa. Talijani su u ovom ratu pretrpjeli tolike strahote da se ne mogu u jednom članku ni u jednoj brošuri opisati. Samo u jedom okršaju kod Fuvejhata, na ulazu u Bengazi, oduprlo se 150 arapskih boraca talijanskoj vojsci koja je brojila 3.000 vojnika, sve od zore do zalaska sunca, dok nisu svi izginuli, osim nekoliko njih, koje je zatekla noć, te se neprijatelj povukao, a oni još nisu bili pomrli. Dok su Arapi bili u velikoj tuzi za onima koji su u tom okršaju izginuli, stiže im brzojavna vijest iz Carigrada na temelju brzojava koji je tajno stigao iz Berlina, a na osnovu šifriranog brzojava koji je stigao od njemačkog poslanstva u Rimu, da je u tom okršaju palo 1.500 talijanskih vojnika i da je poludjelo 7 oficira. Ovo je jedan od najmanje 50 sličnih okršaja. Prema tome, muslimani su se borili u ovom okršaju s 20 puta jačom vojskom i pobili je polovicu, tj. pobili su desetostruk svoj broj - a Uzvišeni Allah im je i odredio da u stanju snage i moći mogu pobijediti 10 puta brojem veću silu, a u stanju slabosti samo 2 puta veću, kako to veli u suri El - Enfal: “Poslaniče, bodri muslimane na borbu; ako vaših bude 20 izdržljivih, pobijedit će 200, a ako vas bude 100, pobijedit će 1.000 nevjernika, jer su oni narod koji ne shvaća. Sad vam je Allah olakšao i zna vašu slabost, pa ako vas bude stotina izdržljivih, pobijedit će dvije stotine, a ako vas bude hiljada, pobijedit će dvije hiljade Allahovom pomoći; Allah je sa strpljivima.”

4) Talijanski izdaci za Tripolitanski rat već u prvoj godini, tj. od 1911. do 1912., iznosili su oko 100 miliona funti sterlinga, a drži se da danas, nakon 20 godina - jer otpor nije prestao do ovoga časa - iznose 300 miliona funti sterlinga.

Eto, ovo je sve bio rezultat te male pripomoći i tih neznatnih izdataka koje su muslimani učinili u tom ratu, ali muslimani očekuju da velesila Italija, koja ima 41 milion stanovnika i čiji je godišnji prihod 200 miliona funti sterlinga, bude poražena u jednom okršaju ili u prvoj godini rata. Toliki je broj stanovnika Italije i njezin prihod - toliki su ratni izdaci, a što se tiče njezina šovinizma i razjarenosti u prolijevanju muslimanske krvi, dovoljno je muslimanu, koga nije pokvarilo evropeiziranje i bezvjerstvo, da samo pročita jednu talijansku pjesmu, čiji prevod prenosimo iz “El - Fetha”, a ovaj iz “Eš - šerka”, broj 543, koja glasi:

“Najveća je bol jednog mladića od 20 godina da ne ode u rat za domovinu, dok traje borba u Tripolisu i dok trobojnica i ratna muzika bude odvažnu dušu. Majko, dovrši svoju molitvu i nemoj plakati, nego se smij i razmisli! Zar ne znaš da me Italija zove i ja idem u

Tripolis veseo i radostan, da žrtvujem svoju krv za uništavanje prokletog naroda (tako!) i da se borim protiv islamske vjere, koja dopušta vladaru nevine djevojke. (Islamska vjera ne dopušta vladaru ništa više od onoga što dopušta ostalim muslimanima, a to je da mogu uzeti za ženu djevojku i onu koja je udavana, ali Evropejcima njihovo kršćanstvo dopušta da podvaljuju islamu, a njihova im civilizacija opet dopušta prostituciju.) Oni su, a naročito Talijani, pokvarili svojim prostitutkama svaku zemlju do koje su doprli. Borit ću se svom silom da zbrišem Kur'an (tako!). Nije dostojan slave ko ne umre kao pravi Talijan. Budi hrabra, majko, sjeti se Kornelije, koja je žrtvovala svoje sinove za domovinu! Majčice, ja sam putnik. Zar ne znaš da će na plavim i bistrim valovima našeg mora naše lađe uskoro baciti sidra! Idem u Tripolis radostan jer me zove naša trobojnica, koja baca sjenu na tu pokrajinu.

Ne umiri, majko, jer smo mi na putu života! Ako se ja ne vratim, nemoj plakati za svojim djetetom, nego svaku večer odlazi i posjećuj groblje, a večernji povjetarac će nositi u Tripolis oproštaj, korote na grobu tvoga djeteta. Ako te kogod upita zašto nosiš crninu, ti mu odgovori: 'Zato što je on umro u ratu protiv islama.'

Bubanj udara, majčice, ja odlazim. Zar ne čuješ ratnu pjesmu? Daj da te zagrlim i da odlazim!"

Ako im se očekivanje ne ispuni, onda gube svaku nadu, propada svaki pokret i neke hvata takav očaj koji je ravan nevjerovanju, prema riječima Kur'ana: "Zaista gube nadu u Allahovu milost samo nevjernici."

Da ti još navedemo treći primjer pa da se više prođemo primjera, jer su bezbrojni.

Rifanci su izdržali protiv Španije nekoliko godina dok je nisu pobijedili i vojsku joj protjerali, nakon što su u jednom okršaju uništili 26 hiljada vojnika i zaplijenili 170 topova. Rifanaca ima svega 800 hiljada duša, a Španjolaca je 22 miliona. Rifska je zemlja većinom neplodna, a stanovnici siromašni, žive od svoje zarade, a izveli su djelo koje je zapanjilo cijeli svijet. Da su Rifanci kršćani, obasuli bi ih milioni funti sterlinga sa svih strana, tajnim putem ili preko društva Crvenog križa za liječenje ranjenika. A neka nam reknu muslimani koliko su funti sterlinga pružili Rifancima?

Poslije su se složili Francuzi sa Španjolcima i mobilizirali protiv Rifanaca 300 hiljada ratnika i blokirali Rif sa svih strana, s kopna i s mora, a njihovi avioni, koji su bacali bomba na rifska sela, brojili su stotine, a ne desetine. Štaviše, nisu bili dovoljni avioni Francuske i Španije, nego im je pritekla u pomoć jedna eskadrila američkih aviona iz New Yorka (da pomogne ove kršćanske države protiv muslimana, samo zato što su muslimani).

Ovo se zbilo, a muslimani su gledali Rifski rat skrštenih ruku i tako ostali cijelu godinu. Na koncu su pojedinci ustali da nešto sakupe za rifske ranjenike. Pisac ovih redaka nije se ograničio samo na pisanje o toj stvari, nego je, u namjeri da dade primjer, darovao 4 funte sterlinga. Pa koliko je bilo svega tih priloga iz cijelog islamskog

svijeta? Bilo je 1.500 funti!

Kamo sreće da su muslimani ostali samo pri tome što nisu pritekli u pomoć Rifancima, nego su neki od njih ustali protiv Rifanaca i s njima se borili žešće negoli sami stranci. Protiv Muhammeda ibn Abdul-Kerima složila su se brojna i veoma ratoborna plemena i pomogla Francuzima i Španjolcima protiv svojih istovjernika i sunarodnika - samo da steknu njihove simpatije i naklonost. Isto se dogodilo i kod nas u Siriji, za vrijeme ustanka protiv Francuske, a bilo je toga i u mnogim islamskim zemljama. Pa zar sa ovakvim djelima da naš prijatelj Šejh Bisjuni Imran traži od Allaha da iskupi svoje obećanje, tj. da da ugled muslimanima?

Kad upitaš muslimane, koji pomažu neprijatelja protiv svoje braće: “Zašto to radite, kad vi znate da se to kosi s vjerom, čašću, viteštvom, čovječnošću, interesima i politikom?”, odgovorit će ti: “Kako da ne uradimo, kad su nas stranci pozvali, pa smo bili prisiljeni da se borimo u njihovim redovima, od straha?” Oni su, dakle, zaboravili uzvišene Allahove riječi: “Zar ih se bojite? Allah je preči da Ga se bojite, ako ste vjernici”; i riječi: “Dakle, ne bojte se njih, nego se bojte Mene, ako ste vjernici.”

Izgovori ovakvih ljudi nisu opravdani, jer su stranci pozivali mnoge muslimane na ovakve izdaje, pa im se nisu odazvali i nije se nebo na njih srušilo niti je zemlja pod njima propala. Ako su ti stranci, koji su okupirali muslimanske zemlje, ljuti na one muslimane koji se ne odazvaše njihovu pozivu da izdaju svoj narod, to je stoga što su im mnogi muslimani nudili svoje usluge protiv svoje braće i te usluge darovali punom voljom i iskrenošću, dokazujući potpunu vjernost za vrijeme toga izdajničkog djela. Da nije bilo ove dobrovoljne izdaje i žurbe da se pomogne strancu protiv svoga istovjernika, ne bi se onda stranac osjećao kao lav i ne bi s muslimanima ovako strašno samovoljno postupao i ne bi tražio od njih da rade protiv vjerskih propisa i protiv vlastitog interesa za njegov interes, čak da ih i u smrt goni.

Imaju dvije vrste smrti: prvo je smrt radi života, a to je ona smrt na koju Kur’an bodri muslimane kada neprijatelj posegne protiv njih i to je ona smrt za koju veli arapski pjesnik:

“Uzmakoh, nastojeći da zadržim život, pa ne nađoh za se boljeg života od navale.”

To je ona smrt kojom umire Francuz za život Francuske, Nijemac za život Njemačke, Englez radi Velike Britanije, smatrajući to svojom dužnošću, od koje neće ni jedan čas izostati.

Druga je vrsta smrti radi produžavanja umiranja, a to je smrt kojom muslimani umiru u službi onih država koje su okupirale njihove krajeve. To je stoga što oni umiru pomažući tim okupatorima protiv njihovih neprijatelja, kao što umire npr. Sjevernoafrikanac, da pobijedi npr. Francuska Njemačku ili kao što umire Indijac da pobijedi Velika Britanija svoga protivnika, ili kao što umire Tatar za pobjedu Rusije. Međutim, Francuska pobjedom svojih protivnika povećava svoju obijest, samovolju, otima muslimanske zemlje u sjevernoj

Africi i gazi njihova prava, kao što je bilo poslije svjetskog rata, kada je porasla požuda Francuza za Marokancima i probudila im se želja za pokrštavanjem Berbera.

Ukratko rečeno, Sjeveroafrikanac umire na obalama Rajne, ili u Siriji, da poveća umiranje u Sjevernoj Africi, jer svaka dobit Francuske vani jest povećanje pritiska, tlačenja i ponižavanja u Sjevernoj Africi, kojoj nema lijeka. To je iskustvom utvrđeno.

Isto tako, umiranje jednog Indijca za pobjedu Engleske, jest produženje roka indijskog ropstva. Također, umiranje jednog Tatara u službi Rusije nema drugog rezultata osim povećanja ruskog pritiska na Tatare, itd.

Ovo umiranje radi samog umiranja jest, što se kaže, umiranje na krivoj liniji, tj. uzevši u obzir konačni rezultat; ima još i izravno umiranje radi samog umiranja, a to je kada umire Sjevernoafrikanac u borbi protiv svoga brata, koji ustane da umanji pritisak francuskog jarma, koji im je skoro vrat zdrobio, ili ako ga nije baš potpuno zdrobio, ostavio im je život koji sasvim sliči smrti.

Kad bi se ovi slučajevi ograničili samo na masu i neupućene, oprostili bismo im zbog neupućenosti i rekli bismo da oni ne znaju ni Kur'an ni Sunnet, ni svjetsku politiku, ni savremene prilike, nego ih ti stranci gone kao stoku na klaonicu. Međutim, ono što je najžalosnije jest izdaja prvaka, kao što je ministar Makkari, koji je zagrijaniji od samih Francuza za akciju dokidanja šerijata među Berberima. Takav je isto i Bagdadi, namjesnik Feza, koji je oborio 100 faskih omladinaca i batinao ih, samo zato što su se sakupili u Karevinskoj džamiji i molili: “Milostivi, smiluj se našoj sudbini i nemoj nas rastavljati od naše braće Berbera!” Takav je muftija Feza, koji je izdao fetvu za dokidanje šerijata među Berberima što ne znači izvođenje Berbera iz islama, itd. Svaki od ovih izdajica koji su istupili iz vjere - Allah ih ponizio! - već je doživio duboku starost i već se zasitio narodnog imetka, a svaki čezne za simpatijama Francuske i nastoji da dokaže svoju iskrenost prema njoj, pa makar po cijenu gubitka vjere i imetka, samo da očuva svoj položaj i svoju platu u tom preostalom ostatku nesretnog života.

Nema nijednog od ovih i sličnih u Sjevernoj Africi, a da ne zna namjere i ciljeve Francuske u pogledu novog uređenja za berberski narod; nema među njima nijednog koji ne zna da ima čitava vojska svećenika, redovnika i opatica koji obilaze berberskim područjem, dižu crkve, love nahočad, siromahe i slabe muslimane, i nema nijednog koji ne bi znao da Francuska ne da islamskim učenjacima i vaizima da zalaze među Berbere kako ne bi bilo nikakve zapreke misionarskoj kršćanskoj propagandi.

Možda su Makkari i Bagdadi među prvima koji su potpisali naredbe i zabrane pristupa hodžama i hafizima u berberska sela i možda je baš ovaj Makkari odredio dotaciju iz financija pokrajinske vlade novinama “Katolički Maroko” (Le Maroc catholique), koje napadaju islam i klevetaju Muhammeda, a.s. Mi imamo mnoge brojeve ovoga lista koji sadrže ove napade. Međutim, ko zna, možda Makkari klanja, posti i u ruci nosi tespih na

kom se moli? I, ko zna, možda je zloglasni Bagdadi od onih koji lice taru po grobovima i koji traže pomoć od evlija, bogougodnika i pokazuju lažnu pobožnost? Što se tiče muftije, on je muftija, pa nije potrebno ni dokazivati da klanja pet puta dnevno, da posti, da klanja neobavezne namaze obdan i obnoć, itd.

I mi smo nešto slično preživjeli u Siriji, u početku okupacije, ali tu nije bila izdaja bjeloglavaca izravno u vjerskim stvarima. Njima je Francuska predložila da potpišu telegram Društvu Naroda, u kome osuđuju rad Sirijsko - Palestinskog kongresa, koji traži samostalnost Sirije i Palestine, pa su potpisale "velike čalme", "bijeli i drugi tajlasani", "debeli vratovi i veliki trbusi". Kad sad ne bih rekao: "Allah ih ponizio!", bojao bih se prijekora braće Sjevernoafrikanaca, koji su vidjeli da sam tim prokletstvom počastio njihovog velikog vezira, vrhovnog muftiju, a mimoišao sirijske bjeloglavce. Zato pravednost zahtijeva da kažemo i za njih: "Allah ih ponizio svih! Ponizio i one na Istoku i one na Zapadu, koji potpisuju ono što im stranci predlažu, a što je štetno i po vjeru i po domovinu!"

Možda će brat Šejh Bisjuni Imran, reći da su ovo samo neki pojedinci pa da ne možemo kriviti islamski narod zbog njihovih gnusnih i ubitačnih djela. Da. Nasilje, kako je poznato, može biti i pojedinačno, a nesreća općenita, ali ja ne priznajem da su ovo samo neki pojedinci i da narod ne odgovara, jer kad bi iza ovih stajao, koga se oni boje, ne bi se oni usudili da trguju njegovom vjerom, nakon što su proigrali njegov imetak, nego bi se povukli u svoje kuće i napustili svoje položaje, kad bi im Francuzi predložili nešto što je štetno za njihovu vjeru i njihov narod, ako to ne bi mogli odbiti. Tada bi Francuzi tražili druge, pa kad bi i ovi odbili ono što su odbili njihovi prethodnici i kad bi se to dogodilo nekoliko puta, uvidjeli bi Francuzi da od upornosti nema koristi pa bi odustali od svojih berberskih i sličnih smicalica. Međutim, oni ostaju uporni zato što nalaze oslonca i uporišta u nekim ljudima koji tvrde da su muslimani, pa tako ruše islam krampama njegovih pristaša, a onda vele da se oni u te stvari ne miješaju. Ne vidiš li kako kažu za berberski ukaz da ga je izdao sultan i njegova vlada? Je li to onaj islam što Šejh Bisjuni Imran traži od Allaha da pomogne njegove pripadnike? Uzvišeni Allah rekao je: "Nije Allah takav da nepravedno upropašćuje mjesta čiji su stanovnici valjani i dobri!"

Muslimani koji su ovako nisko pali, a koje njihov narod pusti da se igraju njihovim pravima, bez sumnje, zaslužuju iskušenje, koje islam predviđa. Aludira se na ajet: Ve lijumehhisal-lahul-lezine amenu ve jemhakal-kafirin (Ali-Imran). Allah je dopustio da stranci okupiraju islamske zemlje i da muslimane učine svojim robljem, da im otmu sva njihova prava, samo zato da ih poduči, oplemeni, destilira i očisti, kao što se pročišćava neprerađeno zlato vatrom. Uzvišeni Allah veli: "Nastala je pokvarenost na kopnu i na moru zbog grijeha i zala koje ljudi čine, da okaju neka svoja djela, ne bi li se potegli." Poremećenje i pokvarenost dostigli su dotle da su muslimani postali najvećim neprijateljima muslimana i da se musliman, ako želi poslužiti svojoj vjeri i svojoj domovini, plaši tu tajnu

povjeriti svome bratu da ga ne bi odao i denuncirao strancima okupatorima, nadajući se, možda uzaludno, u njihove simpatije.

Divno je rekao kralj Ibn-Suud: "Ja se za muslimane bojim samo od muslimana; ne bojim se stranaca koliko muslimana." Na jednom velikom skupu hadžija iz svih krajeva svijeta, tražio je jedan Misirac sa sveučilišta El-Azhera, od Ibn-Suuda, da zarati protiv Engleza i Francuza, navodeći kao razlog njihovo neprijateljstvo prema muslimanima. Na to je rekao Ibn-Suud: "Englezi i Francuzi imaju ispriku ako nam čine neprijateljstvo, jer nas s njima ne veže nacija, ni vjera, ni jezik, niti ikakav interes, ali je neoprostiva nesreća što su muslimani postali sami svoji neprijatelji. Ja se ne bojim stranaca, nego se bojim samo muslimana, jer kad bih zaratio sa Englezima, protiv mene bi upotrijebili vojsku od samih muslimana." Ovo je potpuno tačno, jer nema ni jednog slučaja gdje su Evropejci osvajali islamske zemlje a da nije polovica toga, ili bar neki dio, izveden uz pomoć muslimana. Neki vrše špijunažu protiv svoga naroda u korist stranaca, neki šire njihovu propagandu u svome narodu, a neki se protiv njega bore golim mačem i u službi stranaca, prolijevaju krv svoga naroda. Prema tome, vrlo je daleko njihov islam i njihovo vjerovanje od Allahovih riječi: "Koji od vas uzme njih za svoje prijatelje, zaista je i on njihov"; i: "Allah vam samo zabranjuje uzimati za prijatelje one koji s vama ratuju zbog vjere, koji vas izgone iz vaših domova i koji druge pomažu da vas izgnaju. Oni koji ih drže svojim prijateljima, jesu pravi nasilnici."

Zar se na ovaj način pokorava Allahu i Njegovom Poslaniku?! Zar sa ovakvim postupkom biva islamsko bratstvo i prijateljstvo?! Zar da ovakvim ljudima Allah obeća ugled, pomoć i održanje na zemlji, kad oni pred neprijateljima uhode svoje istovjernike, svoju domovinu i svoj narod?! Kad god ih čovjek prekori za izdaju, ispričavaju se da se ne mogu oduprijeti, da se time zaklanjaju od nasilja stranaca, ili da biraju od dva zla manje. Sva te njihove isprike nemaju u sebi ni trunke istine. Oni su sigurno mogli poslužiti svome narodu svojim mačevima, a ako to nisu mogli, mogli su perom, a ako nisu mogli ni to, mogli su riječju, pa ako baš ni to nisu bili u stanju, mogli su srcem.[1] Oni, međutim, samo žele biti intimni prijatelji stranaca protiv svoga naroda, njihovi vodeći kadrovi protiv svoje zemlje, i most tuđinu protiv vlastite domovine, pa ih, pored svega toga, vidiš kako žive u obilju, raspoloženju, uživanju, ugodnom životu, spavaju mirno i jedu ono što su dobili za muslimansku starevinu i prolivenu islamsku krv. Ovakvi ljudi nemaju savjesti da ih grize iznutra, a među muslimanima nema onoga koji bi ih mučio izvana.

---

[1] *Aludira se na hadis: "Ko vidi nešto nevaljalo, neka ga preokrene rukom (snagom), ne mogne li to, onda jezikom (neka osudi); ne bude li ni to u stanju, onda srcem (neka mrzi); a to je najslabije vjerovanje." Ovaj hadis navodi Ahmed, Muslim i svi autori "Sunena". Ovo je rečeno o dužnosti ispravljanja nevaljalih djela, koja radi musliman, a šta tek da se kaže za otpor protiv rušenja islama iz temelja!*

Ovo ne tvrdimo općenito za cijeli islamski svijet, jer, na primjer, afganski narod ne dopušta nikom javno pomagati strance a da ostane živ. Među stanovnicima Nedžda ne može se naći niko ko bi se usudio podupirati strance protiv svoga naroda. Politički uzgoj Egipćana mnogo je uznapredovao od prijašnjeg stanja, pa je postalo opasno javno isticati svoju naklonost prema strancima ili davati prednost njihovoj upravi. Što se, pak, tiče drugih islamskih zemalja, može se svaki musliman javno zalagati za neprijatelja svoje vjere i svoje domovine, a da se ne boji nikakva zla, niti mora prezati od bilo čega.

Zar ovakvima Allah veli: “Allah je obećao onima od vas, koji vjeruju i dobra djela rade da će ih sigurno učiniti upravnicima na zemlji, kao što je učinio i one prije njih, i da će im zasigurno omogućiti njihovu vjeru, koju je on za njih odabrao, i da će im zacijelo zamijeniti strah sigurnošću, pa će Me obožavati, ne pridružujući Mi ništa.” Uzvišeni Allah nije u ovim riječima ukazivao na muslimane koji izdaju svoj narod, koji rade za njegove neprijatelje i koji istupaju neprijateljski protiv svoje braće, tražeći da zadovolje tuđince i da dobiju prolazni imetak. Kako bi moglo biti da je na njih ukazivao, kad je uz vjerovanje spojio ono što je nerazdvojivo od njega, a to su dobra djela? Kako je ružno za što su oni prodali svoje duše! Isto tako, s onima u ajetu spomenutim, Allah ne ukazuje ni na one muslimane, koji, iako nisu u duši protiv svoga naroda, niti su kod tuđinaca radili za njegovu propast, niti su sagnuli svoja ramena da na njih zajaše pohlepni stranac, ali su se od islama zadovoljili samo saginjanjem i padanjem ničice, molitvama, spominjanjem Allaha i drugim tespihima i dugim boravkom na sedždi, držeći da je to pravi islam. Kad bi to bilo dovoljno da čovjek bude musliman i da postigne spas na ovome i budućem svijetu, ne bi bio Kur’an pun bodrenja na džihad, samoprijegor, iskrenost, strpljivost, pomaganje brata muslimana, pravednost, dobročinstvo i na sve plemenitosti. Kad bi to bilo dosta da se uistinu bude musliman, ne bi Uzvišeni Allah rekao: “Reci, ako su vam vaši roditelji, sinovi, braća, bračni drugovi, obitelj, imetak koji stičete, trgovina čijeg se zastoja bojite i stanovi kojima ste zadovoljni; ako vam je to draže od Allaha, Njegova Poslanika i borbe u ime Allaha, izgledajte (očekujte) Allahovu kaznu; Allah neće uputiti griješni narod.”

Može li naš prijatelj, Šejh Bisjuni Imran, ili kogod drugi, tvrditi da današnji muslimani, osim veoma rijetkih, skoro nepostojećih izuzetaka, daju prednost Allahu i Njegovom Poslaniku kad se radi o njihovim roditeljima, djeci, braći, bračnim drugovima, trgovini, imetku i stanovima?! Da li današnji muslimani pretpostavljaju ljubav Allaha i Njegovog Poslanika - a ta je ljubav jedino uzdržavanje islama - neznatnom dijelu imetka koji stiču u trgovini, od čijeg zastoja strepe?!

Da napravimo ovu probu, jer se stvari jedino objašnjavaju svojim kontrastima.

Pretpostavimo da je pitanje pokrštavanja Berbera dozrelo i da papa pozove sve katolike na svijetu da žrtvuju potrebni novac za ovaj preobraćaj od islama kršćanstvu, oko koga nastoji Francuska u pogledu Berbera. Koliko misliš da bi miliona funti sterlinga palo

misionarima, redovnicima i opaticama za podizanje crkava, škola, azila, bolnica, biskupskih sjedišta i sličnog, da se privede kraju ovo djelo kojim bi katoličanstvo dobilo osam miliona Berbera, uz postojećih 400 miliona katolika na svijetu? Na to bi bio nesumnjivo ovaj odgovor: mnogo bi se miliona sakupilo za nekoliko mjeseci.

A ako bi se reklo protestantima: “Dođite, dozvolili smo vam da pokrstite Berbere, pa žrtvujte za to koliko možete!”, tada bi njima pao dupli broj miliona, nego katolicima, i to za kraće vrijeme nego što bi katolici sakupili. A recimo muslimanima: “Berberi su gotovo napustili islam. Glavni je razlog ovome napuštanju islamske vjere neznanje. Stoga smo dužni da im pošaljemo učene ljude i vaize, da ih upute u vjeri, da im podignemo džamije, srednje i niže škole, skloništa i druga sredstva, koja će ih vezati za islam i muslimane.”Šta mislite, koliko bi muslimani, nakon svega toga, žrtvovali za to djelo? Ja ne držim da bi dali više od stotog dijela onoga što bi dali katolici ili protestanti.

Eto kakva je zagrijanost za vjeru kod kršćana, a eto kakva je kod muslimana, pa opet neki pitaju šta je uzrok padu muslimana i njihovoj zaostalosti u natjecanju s drugima, a kad bi promislili o svojim razlikama u radu i oduševljenju za napredak, našli bi dovoljan odgovor.

Najčudnovatije je to da, nakon svega ovoga, opet vidimo da Evropejci, njihovi propagatori i njihovi učenici Istočnjaci objeđuju muslimane vjerskim fanatizmom i nazivaju ih fanaticima, a sebi prisvajaju vjersku snošljivost. Tako mi Allaha, zaista je ovo čudo nad čudima! Evo, ja u ovom djelu, čiji je smisao odbrana a ne napad, veliki učenjak, vlasnik “El-Menara”, Abdul-Hamid beg Said, predsjednik društva “Muslimanska omladina”, učenjak, vlasnik “El-Fetha” i drugi koji žele spriječiti napade na islam i koji pozivaju muslimane da se prenu i uoče opasnost koja ih je poklopila, obijeđeni smo vjerskim fanatizmom i nazvani tim imenom ne samo među nemuslimanima nego i među geografskim muslimanima, tj. onima koji se diče da je njihova politika laička, koji su se već odavna izjasnili da ništa ne drže do vjere i koji se odavno udvaraju kršćanima, izjavljujući da ne brane islamsku vjeru kao što to čini neko.

Musliman se može spasiti naziva “fanatik” jedino ako bi se učinio nevještim kad čuje francuski pothvat da se pokste Berberi i kad čuje da su Holandezi pokrstili 100 hiljada muslimana - jedan je poslanik holandskog parlamenta tvrdio da su htjeli pokrstiti milion muslimana na Javi; - ako slegne ramenima i rekne: “Mene se ne tiče je li jedan Javanin musliman ili kršćanin.” Jedino će tada musliman biti napredan i smatrat će se savremenim i o njemu će se govoriti svako dobro. Evropejac, pak, može da da ogromne sume novca za širenje kršćanske propagande među muslimanima, može tu propagandu štititi topovima, avionima i tenkovima, može sprečavati muslimane u vjeri, izravno ili neizravno, može podmetati sve moguće smicalice da ruši islam u islamskim zemljama, a da mu se ipak to ne upiše u grijeh i da mu taj rad ne oduzme epitete: napredan, kulturan i savremen, a što

je još čudnije, to mu ne oduzima ni atribute: “civiliziran”, “laik” i “snošljiv”.

Takvi “geografski muslimani”, uprkos ovih jasnih argumenata, uprkos onoga što je učinila laička Francuska Republika za interese katoličke crkve o pitanju Berbera; pored holandske zaštite nad propagatorima Evanđelja na Javi, pored službene odluke belgijske vlade da dovrši pokrštavanje stanovnika Konga, pored zabrane islamske propagande u Ugandi i Dairu’s-Selamu (Zanzibaru), a tako isto u Sudanu, među crncima, od Engleske, te uprkos mnogim stvarima, koje ne možemo sada izlagati - uprkos svega toga, ti muslimani stalno varaju muslimane, govoreći im: “Evropa je nogom odgurnula vjeru i uzela laički pravac, te je zato uspjela. Ni mi nećemo nikad uspjeti, dok se god držimo vjerskog pravca.” Ovaj su sofizam neki ljudi širili u Turskoj i našli veliki broj pristaša. Vidimo neke i u Egiptu, Siriji, Mezopotamiji i Perziji da to isto zastupaju, i cinički preziru činjenice bez ikakva ustručavanja, jer pored svega toga nalaze naivne ljude koji im vjeruju.

NAJVAŽNIJI UZROCI STAGNIRANJA MUSLIMANA

Najveći je razlog stagniranja muslimana neznanje, zbog koga među njima ima i takvih koji ne znaju razlikovati vino od sirćeta, pa sufizam primaju kao aksiom koji se ne da pobijati.

Manjakavo znanje također je jedan od najvećih razloga muslimanskog nazatka. To je opasnije od prostog neznanja, jer kad se neznalica namjeri na učena vođu, poslušat će ga, a neće mu mudrovati, dok onaj koji je manjkavo obrazovan, ne zna i ne može se uvjeriti da ne zna. Jedna poslovica veli: “Bolje ti je imati posla s potpunom budalom, nego sa polubudalom.” A ja kažem da je bolje imati posla sa neukim, nego s poluobrazovanim čovjekom.

Jedan od najvećih razloga muslimanske zaostalosti jeste i moralna iskvarenost, usljed pomanjkanja onih vrlina na koje bodri Kur’an i poduzetnosti koja je resila prve muslimane i kojom su polučili uspjehe, a moral je nad prosvjetom u stvaranju naroda. Divno je rekao Ševki: “Narod sačinjava samo moral, dok postoji; nestane li morala, nestalo je i naroda.”

Jedan od najvećih faktora muslimanskog nazadovanja jest, prije svega, pokvarenost morala njihovih prvaka, koji misle - osim nekih, kojima se Allah smilovao -da je narod stvoren za njih i da oni mogu činiti s njim što god hoće. Ova misao je u njima toliko ukorijenjena da primjerno kažnjavaju svakoga koji poduzme da ih okrene na pravi put. Našlo se i učenjaka koji laskaju ovim prvacima, razmećući se u njihovom dobru i “ližući im

članke" i izdaju im fetve da je slobodno ubiti ovakvog savjetnika na osnovu toga što je nepokoran i što istupa iz zajednice.

Islam je preporučio imamima da ispravljaju nastranosti prvaka i oni su bili u idealnim islamskim državama poput današnjeg parlamenta: kontrolirali su narod, a ujedno regulirali pravac vladara, dizali su svoj glas kad bi vlast zabasala i pozivali bi vladara i njemu podređene na pravi put. Tako su stvari išle u redu, jer su većina tih imena bili i pobožnjaci koji ne hrle za ovozemaljskim užicima te nisu vodili računa o tome hoće li se nasilni vladar razljutiti ili će biti zadovoljan. Stoga su ih se vladari i halife bojali i nisu im smjeli protusloviti, jer su znali da je masa njima pokorna i da im narod vjeruje. Međutim, tokom vremena, sve su imame naslijedili nedostojni nasljednici, koji su nauku učinili zanimanjem za egzistenciju, a vjeru zamkom za imetak, pa su odobrili pokvarenim upravnicima najgnusnije nevaljalštine i dozvolili im, u ime vjere, da krše vjerske odredbe. To su radili, a bijedna je masa obmanjivana veličinom turbana ovih imama i njihovim visokim položajima, misleći da su njihove fetve ispravne i da su njihova mišljenja u skladu sa šerijatom. Pokvarenost je tim rasla, narodni interesi propadali, islam nazadovao, a neprijatelj se dizao i jačao. Za sve su to odgovorni ovi imami.

Među najveće faktore muslimanske zaostalosti spada strah i kukavičluk, koji je među njima zavladao, nakon što su bili najpoznatiji narod po hrabrosti i preziranju smrti, gdje bi se jedan suprotstavio deseterici, a nekada i stotini nemuslimana. Danas su, pak, postali, osim nekih, takvi da se boje smrti, a ta se bojazan i islam ne mogu sastati u jednom srcu. Cudno je da se evropski napadači, napadajući na muslimane, ne plaše smrti toliko koliko je se plaše muslimani, braneći se. Muslimani vide one daleke ciljeve koje Evropejci polučuju omalovažavajući život i srljajući u opasnost za svoj narod i domovinu, a ipak ih ne spopada ljubomora i neće da reknu da su oni preči od Evropejaca, da preziru život kad već Allah veli: "Ne klonite u borbi s neprijateljem: ako vi osjećate bolove od rana, osjećaju i oni kao i vi, a vi se od Allaha nadate onome (pomoći) čemu se oni ne nadaju."

Strahu i kukavičluku, koji su zadesili muslimane, pridružio se još i očaj i beznađe u Allahovu milost, te su neki muslimani sebi uvrtili u glavu da su Evropejci u svakom slučaju pobjednici, da nema nikakva načina boriti se s njima, da je svaki otpor protiv njih uzaludan i da je svaki pokret ludorija. Ovaj strah od Evropejaca rastao je i previrao u srcima muslimana, tako da su Evropejci, pomognuti i tim strahom; te i manji broj njih može odoljeti većem broju muslimana, obratno onome kako je bilo u doba islama. U jednom se stihu veli: "Strašljivci drže da je strah opreznost, a to je varka pokvarene naravi."

Muslimani su zaboravili prošlost, kada je samo dvadeset muslimana došlo iz Barcelone u Fraksimet, na francuskoj obali, i tu zaposjeli jedno brdo, na kojem su sagradili tvrđavu. Broj im je rastao dok nije izašao na sto ljudi. Oni su tu osnovali kneževinu, koja je dobila veliki ugled u južnoj Francuskoj i sjevernoj Italiji, čije su prijateljstvo tražili vladari tih

krajeva i s kojom su primirje sklapali. Ona je zaposjela vrhove Alpa i prolaze na glavnim putevima između Francuske i Italije, pa su svi evropski karavani bili prisiljeni davati carinu Arapima. Ova je mala arapska država napredovala u zemlje Pijemonta, dok nije doprla do Švicarske i jezera Konstance u srcu Evrope, pripojivši sebi veliki dio Švicarske. Vladala je devedeset pet godina (od 888. god.) ovim zemljama, dok se nisu ujedinili evropski narodi protiv nje i s njom se borili sve dok je nisu uništili. Ova šačica Arapa ni tada, kad je propala, nije imala više od 1.500 ljudi.

Glupan je onaj ko bi rekao: da, to je bilo prije nego su Evropejci izumili nove ratne sprave: prije topova, tenkova, aviona i prije nego su Evropejci postigli današnju moć, koja se temelji na znanosti! Ove riječi krajnja su glupost, lahkoumnost i ludorija, jer svako vrijeme ima odgovarajuću nauku, zanate i civilizaciju, kao što to ima i današnje vrijeme. Sve je na svijetu relativno. I u onom dobu bilo je ratnih sprava, bacala za kamenje (katapulta), sprava za opsjedanje i bilo je zapaljivih materija koje su sastavljane na nepoznat nam način. Te su sprave u svoje vrijeme bile kao što su danas topovi, mašinske puške, bombe, dinamit i slične stvari koje danas postoje. Uostalom, tenkovi, avioni i praskavice ne pobuđuju odvažnost niti raspaljuju patriotizam u ljudskim srcima, nego patriotizam, poduzetnost i hrabrost stvaraju avione, tenkove i bombe. Ovo su samo nijemi predmeti između kojih i običnog kamena nema nikakve razlike. Materija sama od sebe ne može ništa napraviti, nego ono što pravi jest duh, pa kad duh ima poleta i kad se probudi odlučnost, tada se lahko nađu tenkovi, avioni, mašinske puške, podmornice i sve ratne sprave.

Veli se da je za to potrebna moderna nauka, koje kod muslimana nema, pa Evropejci mogu - što ne mogu muslimani. Odgovor je na to:

Prvo: moderna nauka zavisi o ideji i poduzetnosti; čim se to dvoje nađe, naći će se i moderna nauka i moderni zanati.

Poznato je da su Japanci do 1968. godine bili, kao i ostali istočni narodi, u patrijarhalnom stanju, pa kad su htjeli dostići moćne narode, naučili su evropske nauke i izučili njihove zanate, a to su sve postigli za pedeset godina. I svaki islamski narod, koji bi htio da se pridigne i dostigne moćne narode, može to postići, a da ostane kao što su i Japanci: naučili sve evropske znanosti i usporedili se s Evropejcima, tako da ni u čemu ne zaostaju za njima, a i dalje su ostali Japancima, koji se drže svoje vjere i svojih običaja.

Drugo: je li koji muslimanski narod potražio novo oruđe ili oružje a da ga nije našao? Glavna stvar je volja, pa kad se ona stekne, cilj će se lahko postići. Kad bi htio koji muslimanski narod da se naoruža, preko noći bi našao sve vrste potrebnog modernog oružja. Samo, za nabavku oružja treba žrtvovati imetak, a oni neće da ga žrtvuju niti hoće da se ugledaju u Evropejce i Japance u požrtvovnosti, nego žele pobjedu bez oružja i spreme ili žele oružje i spremu bez žrtvovanja imetka. Kad ih onda neprijatelj pobijedi, viču: “Dužni smo pomoći vjernike?!”, kao da je Kur’an zajamčio muslimanima pobjedu

bez ikakva rada i truda, bez borbe imetkom i životom, nego samo zato što govore da su muslimani ili samom molitvom i veličanjem Allaha. Još je čudnije što neki misle postići to tražeći pomoć od evlija. Tako i veći broj muslimana nenaoružanih modernim oružjem i nesnabdjevenih potrebnim znanjem za njegovu upotrebu ne može odoljeti ni manjem broju Evropejaca naoružanih i obrazovanih, pa kad se sudare, većinom muslimani izvlače tanji kraj. Tako je to išlo duže vremena, dok nisu izgubili svako pouzdanje u sebe, pali u očaj, i strah u njih ušao - tako da se sami predaju neprijatelju.Tako su, eto, od borbenih muslimana postali pokorna raja, jer su zaboravili Allahove riječi: “Ne klonite duhom, ne žalostite se, kada ste vi jači, ako ste vjernici. Ako ste ranjeni vi, ranjeni su i oni. Ratna je sreća izmjenična.” Oni zaboravljaju da ne smiju ni sa vjerskog ni sa logičnog gledišta pasti u očaj, niko, a naročito musliman kome njegova vjera kazuje da je očaj isto što i nevjerovanje. Ne vode računa o onom što je Allah rekao o njihovim precima: “Oni kojima rekoše da su se ljudi protiv njih složili, pa da ih se boje.” To im je povećalo uvjerenje te rekoše: “Nama je Allah dostatan, a On je dobar pomoćnik.” “Vratili su se s Allahovom blagodati (sa zdravljem) i dobrom (ratnim plijenom), a nije ih zadesilo nikakvo zlo.” Zato, kada pozoveš muslimane da priteknu u pomoć kome muslimanskom narodu, koji se bori s nekom evropskom državom, koja hoće da ga uništi, prvi će im odgovor biti: “Kakvu korist ima u tu svrhu tratiti imetak kad će ta sila svakako pobijediti?!” Kad bi promislili, uvidjeli bi da im predaja strancima samo povećava nesreću i povećava neprijateljski apsolutizam i despotizam. To je Allahov zakon u svijetu. Kad bi malo promislili, uvidjeli bi da ova škrtost prema svojoj braći koja se nalaze na ratištu nije nikakva štednja nego puko sirpmaštvo, jer iznemogao narod neće postati slobodan u trgovini i ekonomiji, nego pobjednik isisa sve sokove njegove zemlje, ostavljajući pobijeđenom samo oglodane kosti da može životariti. Cesto nastaju gladi i oni umiru od gladi, kao što se to često događa u Alžiru, Indiji i drugdje. Vidimo glad u Indiji, ali od nje ne umire nijedan Englez, vidimo je kako hara u Alžiru, ali od nje umiru samo muslimani. Tome je jedini razlog što su stranci prisvojili sebi sva dobra zemlje, ne ostavivši muslimanima ništa osim siromaštva. Muslimani danas pravdaju svoju škrtost u pomaganju svoje braće sirpmaštvom. To je donekle tačno. Pali su u bijedu, jer su prvobitno škrtarili, pa su najprije požnjeli plodove poniženja i potčinjenosti, a onda siromaštva i gladi kao nužnu posljedicu škrtosti za borbu. Allahov zakon na Zemlji potvrđuje da siromaštvo slijedi za poniženjem, a bogatsvo za ugledom i moći, a arapska poslovica veli: “Ko pobijedi, dobije.” Neki arapski pjesnik iz plemena Ijad, veli: “Nemojte imetka čuvati za neprijatelje, jer ako vas oni pobijede, uzet će i vas i vašu starevinu. Nikakve sreće nema ni u imetku ni u blagodatima koje očuvate ako vam je nos razbijen!” Mutenebbi veli: “Nije slavan na ovome svijetu ko je siromah; ko nema slave, taj nema ni imetka!”

Muslimanima je imetak bio skupocjen, pa su ga izgubili; skupocjen im je bio život, pa

su i njega izgubili, jer je Allah htio potvrditi riječi Svoga Poslanika, koje mu je nadahnuo: “Uskoro će vas napasti narodi onako kao što napadnu gladni na čanke.” Zapitaše ashabi: “Je li to stoga što će nas tada biti malo, Allahov Poslaniče?!” “Ne”, reče on, “nego ćete biti kao naplavak bujice, stavit će vam se slabost u srca, a izvadit će se iz srca vaših neprijatelja, zbog vaše ljubavi prema imetku i zaziranja od smrti.”

Ovaj mi je hadis pripovijedio Šejh Kettani iz Feza -Allah mu se smilovao! - kad smo se sastali u Medini prije osamnaest godina, zatim sam ga pročitao u knjigama i naveo ga kao dokaz u uvodu djela “Savremeni islamski svijet”. Riječi su mu različite u pojedinim predanjima. Učenjak, vlasnik “El-Menara” - Allah mu podario dug život, da se svijet njime koristi! - najbolje poznaje koje je predanje najispravnije. Ovaj hadis navodi Ebu-Davud u svom “Sunenu” i Bejheki u djelu “Delail en-nubuvve”, preko Sevbana, od samog Resulullaha, ovako: “Uskoro će na vas napasti narodi, kao što gladni napadnu na čanak.” Neko je primijetio: ‘Je li to zbog toga što će nas biti malo?’ On odgovori: ‘Ne, nego će vas tada biti mnogo, ali ćete biti kao naplavak bujice i Allah će, zasigurno, izvaditi iz srca vašeg neprijatelja strah od vas, a bacit će u vaše srce slabost (vehn)!’ Neko reče: ‘Allahov Poslaniče, šta je to vehn?’ On reče: ‘Ljubav prema imetku i zaziranje od smrti’”, ali je smisao ovoga hadisa jasan, a to je: muslimanima će doći vrijeme kada će postati plijen i kad će na njih pružati ruke sa svih strana. To mi vrijeme danas proživljavamo.

Nije mahana muslimana danas što su malobrojni. Njih ima vrlo mnogo, ali im to ne koristi, jer mnogobrojnost sama po sebi ništa ne vrijedi ako joj manjka vrijednost vrste. Kvantitet ne može nadomjestiti kvalitet. Glavni razlog današnje slabosti muslimana su strah i škrtost, što je izričito rečeno u riječima Allahovog Poslanika: “...zbog vaše ljubavi prema imetku i zaziranju od smrti.”

Poznato je da pretjeranost u ljubavi prema imetku lišava čovjeka uživanja i da je posljedica pretjeranog čuvanja života veće izvrgavanje propasti. To su Allahov običaji u svijetu, ili prirodni zakoni, kako se danas kaže.

Kur’an zapovijeda muslimanu da na Allahovom putu prezire život i imetak i sve što je skupocjeno, nalaže mu da bude stalan i da ne očajava, da trpi i da se ne pokoleba, šta ga god zadesilo. Vidimo gdje veli: “Uz mnoge Allahove poslanike borilo se mnogo dobrih ljudi, pa oni nisu klonuli zbog onoga što ih je zadesilo na Allahovom putu, nisu oslabili niti malaksali, a Allah voli strpljive.”

Allah hoće da muslimani budu takvi, pa ako nisu takvi, kako izričito stoji u Kur’anu, kako onda mogu tražiti od Allaha da ispuni Svoja obećanja o pomoći, učvršćenju, blagostanju i osiguranju?!

Među najveće razloge muslimanskog nazatka spada i okorjeli konzervativizam. Kako god su za islam pogubni oni koji hoće da dokinu sve što je staro, bez obzira je li štetno ili korisno, tako su pogubni za islam i konzervativci koji ni u čemu ne trpe promjene i koji ne

pristaju da se uvede ni najmanja ispravka islamske obuke, misleći da je ugledanje u nevjernike nevjerovanje i da je moderna obuka izum nevjernika. Dakle, islam su upropastili bezvjerci i okorjeli konzervativci.

Bezvjerac želi samo evropeizirati muslimane i ostale istočnjake, zbrisati im sve njihove osobine i karakteristike, nagnati ih da zanijeću svoju prošlost i učiniti ih hemijskim elementom za sastav sasvim drugog tijela, pa da se s njim stope izgubivši svoju bitnost. Ova naklonost prema nijekanju svoje prošlosti i priznanju da su mu preci bili niski te da ih se on želi odreći, može poteći samo od nitkova, od mizerije ili od onoga koji je svjestan svoga nitkovskog porijekla pa nastoji zanijekati i porijeklo cijelog svoga naroda, znajući da je sam mizeran i da u plemenitosti cijelog naroda nema udjela. To je oprečno zakonima koji su usadili u svaki narod prirođeni nagon za očuvanje tekovina kao što su: jezik, običaj, jelo, pilo, stan i drugo.

Pogledajmo u Evropu - jer je ona u tome danas najveći ideal - i vidjet ćemo da se nijedan njezin narod ne želi asimilirati u neki drugi. Englezi hoće ostati Englezi, Francuzi - Francuzi, Nijemci žele ostati samo Nijemci, Talijani ne pristaju da budu išta drugo osim Talijani, Rusima je krajnji cilj da budu Rusi, itd. Ovaj primjer više djeluje na dušu, kad se zna da Irci, mali susjedni narod Engleza, koji su preko 700 godina ulagali maksimalan trud, koji se može zamisliti, samo da ih asimiliraju - nisu htjeli postati Englezima, nego su ostali Irci, sa svojim jezikom, vjerom, ukusom i običajima.

I u Francuskoj Bretonci su po svaku htjeli očuvati svoje porijeklo. U južnoj Francuskoj ima jedno pleme zvano Baski, koje je očuvalo svoju narodnost prema Gotima, Arapima, Španjolcima, i napokon, prema Francuzima, a svega ih ima jedan milion duša. Oni i danas čuvaju svoj jezik, nošnju, običaje i navike. Flamanci nisu htjeli primiti francuski jezik niti francusku obrazovanost, nego su neprestano dizali svoj glas u Belgiji da je ova najposlije bila prisiljena priznati njihov jezik službenim jezikom.

U Švicarskoj imaju tri narodnosti. Nijemaca ima dva miliona i 800.000. Onih koji govore francuski - 800 hiljada, koji govore talijanski - mnogo manje: oko 200 hiljada, i svaka ova nacija čuva svoj jezik, svoje zakone i svoje težnje, mada su svi politički jedno i mada žive u jednoj državi.

Danska, Skandinavija i Holandija su, bez ikakve sumnje, ogranci germanskog stabla, ali nipošto ne dopuštaju da se u Nijemcima asimiliraju, niti se hoće odreći svojih narodnosti. Cesi su živjeli stotinama godina pod upravom Nijemaca, ali su ostali Cesi i povratili su iza svjetskog rata svoju političku samostalnost, nakon što su očuvali svoj jezik i svoju nacionalnu samostalnost kroz pet stoljeća. Nijemci su odgojili Mađare, izobrazili ih i unaprijedili, ali ih nisu mogli asimilirati, i oni, više nego ijedan drugi narod, čuvaju svoj jezik mongolskog porijekla i svoju mađarsku narodnost.

Velika Rusija je dvije-tri stotine godina nastojala asimilirati Poljake i natjerati ih da

zaborave svoju naciju, opravdavajući to time da su Poljaci Slaveni, kao i Rusi, pa su joj se izjalovila sva nastojanja o asimiliranju Poljaka, koji su poslije svjetskog rata postali potpuno samostalni. To su postigli samo zato što nisu ni jednog momenta napuštali svoj nacionalizam.

Nije nikakvo čudo što se ne da asimilirati jedan narod koji broji tridesetak miliona, ali ni Estonci, kojih ima svega dva miliona, nisu pristali da se u Rusima asimiliraju, nego su se od njih otcijepili i obnovili svoju samostalnost i svoj jezik mongolskog porijekla, te su za njega stvorili abecedu. Tako su isto učinili i Finci, koji su se također otcijepili od Rusije. Cak, Rusi nisu mogli asimilirati od baltičkih naroda ni Litvance, nego su i oni istupili samostalno, a Litvanaca ukupno ima četiri miliona. Njihovih susjeda Letonaca je manje (ima ih samo dva miliona), ali su se, ipak, poslije svjetskog rata, otcijepili i osnovali republiku, kao što je to slučaj i sa drugim baltičkim republikama, jer su od postanka čuvali svoj jezik i svoju narodnost. Rusi su ostali nemoćni da ove narode asimiliraju, kao što, s druge strane, nije uspjelo ni Nijemcima da ih pripoje svojoj velikoj naciji, jer nijedan narod, koliko god bio malen, neće zanijekati svoje porijeklo i odreći se svoje nacionalne samostalnosti. Hrvati su očuvali svoju nacionalnu samostalnost, mada su opkoljeni sa dva velika naroda: Latinima i Germanima, a i Srbi su očuvali svoju nacionalnu samostalnost, mada su njima Turci gospodarili stoljećima. Arnauti su Arnauti od pamtivjeka, premda se nalaze između dva velika naroda: Grka i Slavena. Isto tako ni Bugari, koji su bili između Grka, Slavena i Latina, nisu htjeli drugo nego ostati Bugari. Poslije su im došli Turci, te su naučili turski, ali su ostali Bugari.

Navodeći argumente, neću izlaziti iz Evrope, jer bi ona šačica bezvjeraca tada rekla da oni neće sebi za ideal uzimati narode koji su zaostali kao i oni. Dakle, svi narodi, koje sam naveo kao dokaz, jesu evropski, svi su obrazovani, napredni, svi imaju kulturne i uređene zemlje i svi imaju univerzitete, akademije, naučna udruženja, vojsku, mornaricu, itd.

Ipak ću izaći iz područja Evrope samo u Japan, jer je njegov napredak sličan evropskom, a i postigao je koliko i Evropejci u okviru svoje narodnosti, jezika, književnosti, slobode, vjere, svojih običaja, osobitosti ... Prinijet ću arapskim čitaocima jedan odlomak iz drugog članka koji je stigao od jednog dopisnika Evropejca što putuje po Japanu i koji je izašao u časopisu “Jurnal de Geneve”, 20. oktobra. Tu se veli:

“Japanac voli, nadasve, umjetnost. Ako ga vidiš da radi da stekne imetak, to je radi toga da njim zadovolji svoje težnje za ljepotom i krasotom. On je, pored naklonosti prema ljepoti, uklesao u svoju dušu jako nacionalno osjećanje, jer se diči da su Japanci, kroz jedva šezdeset godina, postali od srednjovjekovnog feudalnog naroda jedan od najvećih naroda svijeta. Nema nikakve sumnje da je japanska vjera imala veliku ulogu u japanskoj politici (neka čitalac promisli!), a ona je, u suštini, filozofija koja se zasniva na priznanju svega što su preci ostavili potomstvu. Savremeni Japanac prilagodio se svim savremenim

životnim potrebama, ali je sačuvao stalnu težnju obraćanja svojoj prošlosti i čvrsto se drži svoga nacionalizma, odupirući se pozivu da se evropeizira (u originalu stoji: 'okcidentalizira', tj. da postane Zapadnjak) i prima od Evropejaca samo ono što mu je nužno za uspješnu borbu protiv ostalih naroda. Nema sumnje da je on jedini primjer u historiji naroda Dalekog Istoka."

Pisac dalje nastavlja:

"Japanci su prezirali putovanje u daleke zemlje i sprečavali su ulazak stranaca u njihovu domovinu, ali je to savremeni napredak zbrisao, i Japan je sve prošlo nadoknadio na kolosalan način. Rezultati su pred nama, ali je i prošlost Japancima svih slojeva i sada sveta i uzvišena, jer oni u ovoj svetoj prošlosti nalaze spoznaju svoje savremene vrijednosti. Mi ih vidimo kako se bore najsavršenijim sredstvima moderna civilizacije, bez kojih u naše doba nema života, odbacujući svako okcidentaliziranje, samo zato što su svjesni da im nije potrebno, a obraćajući se sa uživanjem čistog nacionalnog osjećaja po kome vjeruju da su najugledniji na svijetu.

Imaju hramove "šinto", bogomolje "zen" i budističke pagode koje poštuju, cijene i služe se njima s najvećom vjerskom zagrijanošću i čvrstim uvjerenjem, kao prije mnogo stoljeća. Uistinu, ovo veliko poštovanje koje Japanci osjećaju za svoju prošlost i božanstva, čini kod njih čvrst bedem protiv internacionalističkih i štetnih komunističkih ideja."

Ima nekoliko godina kako je izašlo u Francuskoj novo djelo o Japanu, markiza La Mazeliera. Novine su o njemu mnogo govorile i list "Debats" je o njemu napisao zvučan članak, pa preporučujem čitaocima, koji žele da saznaju kako je Japan napredovao (a to je tema od velike vrijednosti, jer se mogu iz nje povući konzekvencije za ostale zemlje Istoka), da pročitaju ovo djelo čijem se autoru ne može predbaciti partizanstvo u korist Japana, a čini mi se da se ovo djelo uglavnom podudara sa historijama koje su napisali japanski specijalisti historičari. Ta su djela prevedena s japanskog na francuski jezik. Prisiljen sam u ovom, na brzu ruku napisanom, članku prenijeti neke odlomke iz spomenutog La Mazeliereva djela. Govoreći o savremenoj civilizaciji Japana i istupu ovog naroda iz stare povučenosti, on kaže slijedeće:

"Japan je počeo primati od Evrope i Amerike ponešto od njihove materijalne kulture, vojničkog uređenja, opće obuke i financijske politike. Tako su njihovi reformatori nastojali od svakoga naroda primiti ono što je najbolje kod njega, pa je to služilo kao projekat obnove, rušenja i podizanja, i posljedice toga su se pokazale na svim područjima japanskog života." Dalje, govori o japansko-kineskom ratu i završava riječima koje prevodimo doslovno:

"Pobjeda Japana nad Kinom nije samo dokazala nadmoćnost ideja i naučnih principa koje je Japan primio od Zapada, nego je dokazala nešto drugo, a to je da je jedan azijski narod, samo svojom voljom i odlučnošću, znao odabrati iz zapadne civilizacije ono što je

držao da mu je najkorisnije (promisli dobro!), sačuvavši svoju samostalnost, nacionalizam, ideologiju, literaturu i obrazovanost."

Ja sam prije ukratko opisao u novinama (a to što sam napisao samo je kap iz mora) svečanosti Japanaca prilikom krunisanja njihova cara, prije dvije godine. Iznio sam kako su trajale ceremonije te svečanosti čitav mjesec dana i kako je Mikado najveći svećenik toga naroda. Rekao sam da ga smatraju potomkom boga Sunca, iznio sam kako se kupao u svetoj banji, koja se čuva dvije hiljade godina, jeo s "bogom" svetu rižu, koju je država sijala pod nadzorom svećenika, da bude, bez svake sumnje, potpuno sveta, i kako je bilo na toj svečanosti 600.000 Japanaca, koji su klicali: "Živio Mikado 10.000 godina!", itd.

Allahu moj, zašto li Japan tako strahovito brzo napreduje i napredak ovoga savremenoga naroda služi kao primjer, kada je odan dogmama, običajima i navikama koje su stare dvije hiljade godina i kada mu je vladar najveći svećenik, a ne veli im se da su nazadnjaci? (Ako su Japanci nazadnjaci, onda ja pozdravljam to nazadnjaštvo!) Zašto je engleski vladar i car Indije - koji je gospodar 400 miliona ljudi na zemlji, koji pripadaju bijeloj, smeđoj, žutoj, crvenoj i crnoj rasi - glava anglikanske crkve, na čijim se saborima raspravlja jesu li vino i kruh sa samom posvetom tijelo i krv ili je to samo simbol i alegorija? Može li se za njega reći da je nazadnjak, ili za njegovu državu da je zaostala ili nazadna? Ako je Engleska nazadna, krasan li je taj nazadak!

Zašto je evropski kontinent sav kršćanski i zašto se svakom prilikom ponosi svojim kršćanstvom; zašto je složan u tom poslu, pored svega međusobnog neprijateljstva i zavisti, a mi im ne predbacujemo da su nazadni, mada slijede vjeru koja je stara devetnaest stoljeća? Za propise koji datiraju od prije devetnaest stoljeća može se, međutim, reći da su stari i vrlo stari. židovi i kršćani se ponose Tevratom (Tora), koji je star hiljade godina, a baš su židovi oni kojima, hoćeš-nećeš, moramo priznati sposobnost, oštroumnost, radinost i veliku marljivost.

Zašto vidimo savremenu najnapredniju židovsku omladinu da se bori da oživi hebrejski jezik, čija je historija nepoznata, jer seže u davna vremena? Za njih se ipak ne veli da su nazadnjaci i zaostali. Weizmann, predsjednik cionističkog udruženja, štampao je u listu "Matin" razgovor u kome ističe kao najvažniju stvar, kojom se ponosi i koju smatra kao uslugu koju čovječanstvo ne treba zaboraviti cionistima, to što cijela nova Palestina danas govori jezikom Allahovih poslanika. Pod "novom Palestinom" misli na židovsku Palestinu, u kojoj su cionisti oživili stari hebrejski jezik i prigrlili jezik židova. Ko je to učinio? To su učinili savremeni židovi, koji se najžešće drže principa nove nauke i savremene kulture. ("Pouku mogu iscrpiti samo pametni.") ...

Šta bih ti dalje nabrajao primjere i pouke ...? Svaki se narod drži svoje vjere, nasljednih osobina, i karakteristika, ali se samo muslimanima to predbacuje. Kada ih neko pozove da se drže svoga Kur'ana i svoje dogme, svojih osobina i karakteristika, arapskog jezika i

književnosti, istočnjačkog života i njegova pravca, dignu buku oni čija su srca zatrovana, vičući: "Dolje nazadnjaštvo!", i govore: "Kakav hoćete napredak, kad se držite starih navika koje su ostale iz srednjeg vijeka, a mi živimo u ovom vremenu?!"

Svi ti stvorovi, eto, naučiše, napredovaše,digoše se, uzvisiše se i prhnuše u nebo, a kršćanin ostade pri Evanđelju i crkvenim običajima, židov pri svojoj Tori i Talmudu, a Japanac pri svome kipu i svojoj svetoj riži, pa je svaki sa svojim zadovoljan. Jedini bijedni musliman ne može napredovati što neće odbaciti svoj Kur'an, dogmu, svoje izvore, tradicije, navike, manire, odjeću, namještaj, jelo, pilo, odgoj, zabavu i ostalo, i što se neće odreći cijele svoje prošlosti. Ne učini li tako, ne vele mu napredovati! Ovo su, eto, štete nevjernika, koji žele zlo islamu i cijelom Istoku, varaju naivne svojim izmišljotinama.

Ostaje nam da progovorimo o okorjelom konzervativcu, koji nije manje štetan od nevjernika, iako ne participira i ne sudjeluje s njime u zlobi i hrđavoj namjeri, nego radi iz neznanja i fanatizma. Okorjeli konzervativac je onaj koji je pripravio teren neprijateljima islamske civilizacije da se protiv nje bore, navodeći da je zaostalost u kojoj se nalazi islamski svijet plod islamske doktrine. Okorjeli konzervativac je onaj koji je uzrok siromaštvu u koje su pali muslimani, jer je učinio islam samo vjerom onoga svijeta, a islam je, uistinu, vjera ovoga i onoga svijeta i to je baš njegova odlika mimo ostalih vjera. Islam nije ograničio rad čovjeka samo na onaj svijet, kao što su učinile vjere Indije i Kine, niti je čovjeka lišio imetka, vlasti i slave ovoga svijeta, kao što čini nauka Evanđelja, a niti je koncentrirao ljudska nastojanja na stvari ovoga svijeta, kao što to čini savremena civilizacija Evrope.

Okorjeli kozervativac jeste onaj koji je navijestio rat prirodnim, egzaktnim i filozofskim naukama, umjetnosti i zanatima, navodeći da su to nauke nevjernika. Time je on lišio islam plodova tih nauka, prouzrokovao njegovim sljedbenicima siromaštvo u kome se nalaze, i time im podrezao krila, jer su prirodne nauke one koje istražuju zemlju, a zemlja otvara svoje riznice samo onome koji je istražuje. Ako bismo mi cijelog života govorili samo o stvarima koje se odnose na onaj svijet, zemlja bi nam dobacila: "Hajdete direktno na onaj svijet, jer kod mene za vas nema ništa!"

Mi smo, koncentriravši sva svoja nastojanja na nauke i rasprave o onome svijetu, stavili sebe u nezgodan položaj prema ostalim narodima, koji su obratili svoju pažnju zemlji, pa oni na njoj neprestano napreduju, a mi tonemo, tako da su preuzeli sve u svoje ruke i u stanju su nas ne samo lišiti imetaka nego nas odvratiti i od vlastite nam vjere. Nije to ono što Allah od nas hoće, kad veli: "Allah je obećao onima od vas koji vjeruju i rade dobra djela da će ih učiniti upravnicima na zemlji." i: "On je onaj koji je za vas stvorio sve što je na zemlji"; i: "Reci: 'Ko je zabranio Allahov nakit što ga je dao svojim robovima i dobru hranu?' Reci: 'Lijepa hrana pripada na ovom svijetu vjernicima, a i na onom isključivo njima.'" Dalje, Allah veli među onim propisima prijašnjih šerijata, koje je u Kur'anu naveo i zadržao: "Ne zaboravi svoj udio od ovoga svijeta!" Allah nas je naučio da Ga molimo ovim

riječima: “O naš Allahu, daj nam dobro na ovom i na onom svijetu!”, itd.

Musliman, okorjeli konzervativac, ne zna da ovim načinom radi na propasti svoga naroda i da time svoj narod stavlja ispod nivoa drugih naroda. On ne zapaža nesreće koje su se navalile, zato što je njegov narod zapustio prirodne znanosti, pa dopao sadašnje bijede i pao na glavnje svojih neprijatelja, koji se ne drže obaveza ni zadate riječi. Kada takav musliman opazi to stanje, obrazlaže ga, bez daljnjeg razmišljanja, sudbinom. Tako, uostalom, krive sudbinu sve lijenčine ovog svijeta.

Ovi su stvorovi učinili lijenost simpatičnom mnogim muslimanima, pa se među njima pojavila grupa ljudi koji se nazivaju dervišima i na bave se ničim. Oni su, uistinu, samo usahli organi u tijelu islamske zajednice.

Ovi stvorovi su isti oni koji su dali povoda Evropejcima, pa tvrde da islam propovijeda determinizam [2] i ne daje podstreka za rad, jer što će biti bit će, insan se trudio ili ne.

Nema jačega dokaza za neosnovanost ove evropske tvrdnje od Kur’ana, koji je pun bodrenja na posao, podstrekivanja na poduzetnost i pobuđivanja odlučnosti, te koji svagdje veže nagradu i kaznu, uspjeh i neuspjeh za rad koji vrši zreo čovjek. Allah veli: “Reci: ‘Radite, a zaista će Allah i Njegov Poslanik vidjeti vaš posao!’”, “Ako se s tobom usprepiru, reci im: ‘Meni moja, a vama vaša djela’”; “Zaista će Allah vidjeti vaša djela!”; “Nama naša, a vama vaša djela!”; “Vjernici, pokoravajte se Allahu i Njegovom Poslaniku, a nemojte uništavati svojih djela”; “Ako se uspokoravate Allahu i Njegovom Poslaniku, neće vam Allah umanjiti ništa od vaših djela”; “Potpuno ćemo isplatiti njihova djela, a neće im se ništa umanjiti”; “...da im Allah potpuno nadoknadi njihova djela i njima se neće krivo učiniti”; “Ja nikako neću uništiti ničijeg djela od vas”; “Dobra je nagrada onima koji rade”; “Za ovo (nagradu) neka ljudi rade!”; “Samo Allahu ide lijepa riječ i ona uzdiže lijepa djela”; “Svako će potpuno naplatiti što je zaradio”; “Ko učini kao vjernik dobro, bio muško ili žensko, dat ćemo mu lijep život i nagradit ćemo ga bolje nego što je zaslužio”; “Na Sudnjem danu će svako naći gotovo što je dobra učinio, a za zlo koje je učinio željet će da je daleko od njega”; “Svako će potpuno naplatiti svoja djela, a Allah najbolje zna šta su oni učinili”; “Stigle su ih loše posljedice njihovih djela”; “Našli su gotovo ono što su činili”; “Da im da iskusiti nešto od onoga što su uradili”; “...osim onih koji vjeruju i rade dobra djela; oni će za svoja djela dobiti dvostruku nagradu”; “Svako će biti nagrađen prema svojim djelima, da im potpuno nadoknadi njihova djela; njima se neće krivo učiniti”; “I reći će im: ‘Kušajte što ste zaradili!’” Tako bi se moglo nabrojiti bezbroj ajeta, kojih je pun Kur’an, a od kojih se neki izričito odnose na naše pitanje, kao na primjer, “Nesreće koje vas zadese, posljedice

[2] *Determinizam je filozofska škola ili nauka, koja uči, da se sve na ovome svijetu nužno događa, tj. da se sve što se događa moralo tako dogoditi, jer je tako od prije određeno.*

su vaših djela" i: "Kad vas zadesi nesreća, koju ste duplo zaradili, zar ćete reći 'Otkud ovo?' Odgovori: 'Ovo vam je od vas.'"

Gospodin koji je meni postavio pitanje zna, a većina muslimana ne zna, da je ovaj ajet Allah upravio najsavršenijim vjernicima i pripadnicima islama, tj. drugovima Allahovog Poslanika, jer su se čudili što su ih porazili pagani u bici na Uhudu. Allah im iznosi uzroke, a to je što su prekršili zapovijed Allahovog Poslanika koju je izdao strijelcima, koji su štitili zaleđe boraca, da ne napuštaju svoje položaje, pa muslimani pobijedili ili izgubili. No pošto su pagani razbijeni, oni su prekršili zapovijed i uputili se da sudjeluju sa borcima u plijenu, ali su pagani ponovo navalili (porazili muslimane) i Allahov je Poslanik bio ranjen u glavu, itd.

Svi ti ajeti govore da je islam vjera rada, a ne vjera lijenosti, niti vjera pouzdanja u ljudima nepoznatu sudbinu, kao što tvrde lijeni derviši da nam je Allah dužan davati opskrbu, pa radili ili ne radili. - Isto tako, neki evropski pisci tvrde da je islam vjera okorjelog konzervatizma, predaje i odanosti (sudbini), pa da nazadak muslimana potječe samo odatle.Da u ovoj tvrdnji ima išta istine, ne bi drugovi Allahovog Poslanika, koji su najbolje poznavali islam, ustali i osvojili pola zemaljske kugle za pedeset godina. Predavanje (sudbini), o kome govore i o kome buncaju, združeno je s radom, trudom i nastojanjem, jer se inače ne bi zvalo predavanje, nego rezignacija i lijenost, koje su oprečne Kur'anu i Sunnetu. Ako je predavanje Božijoj volji združeno s radom, onda je to korisnije za ovaj i onaj svijet, jer pretjerano samopouzdanje baca čovjeka u obijest kada uspije, i u klonulost kada ne uspije. Islam, međutim, traži da čovjek sveže, pa da se u Allaha uzda,[3] da svojim razumom, koji mu je Allah dao za vodiča, razmisli, pa da zna da nije sve u njegovoj vlasti i da ima sudbine, koju um ne može shvatiti. Ovo je potpuno tačno. Kada je Allahov Poslanik spomenuo sudbinu, pitali su ga neki drugovi: "Hoćemo li se oslanjati na sudbinu?" Na to je on odgovorio: "Radite, jer je svakom omogućeno ono za što je stvoren." To navode Buhari i Muslim.

Najčudnovatije je što ovi Evropejci, koji neprestano islam kvalificiraju determinizmom i zaostalost muslimana pripisuju ovoj dogmi (koju zastupa samo mali broj muslimana), zaboravljaju one izreke o sudbini koje se nalaze u Evanđelju i kojih ima koliko, ili više, nego u Kur'anu. Tako, na primjer: "Ne opadne ni jedna dlaka sa vaše glave bez dozvole vašeg Nebeskog oca", i mnoge slične izreke, koje bi nas daleko odvele kada bismo ih nastojali iscrpiti. Svi Evropejci, koji su zaljubljeni u rad, zaneseni zaradom, i koji uopće niječu sudbinu, čitaju Evanđelje, drže ga svetim, dive se kao i mi njegovim uzvišenim principima. Zašto oni zaboravljaju one njegove izreke koje se odnose na sudbinu? Zašto

---

[3] *Aludira se na poznati hadis, u kojem je Allahov Poslanik rekao arapskom seljaku: "Sveži (devu), pa se uzdaj u Allaha!"*

ne pripisuju Isaovim riječima determinizam? (Jedanput dopuštaju, a drugi put zabranjuju.) Sve izreke Kur'ana i Evanđelja o sudbini uistinu znače da Allahovo znanje prethodi svemu što se dešava, a nipošto se njima ne namjerava negirati sloboda volje i odvraćanje od rada. U anegdoti[4] o količini i količinama i drugim pripovijedima iz Evanđelja nalazi se ono što pripisuje Kur'an Ibrahimovim i Musaovim knjigama i knjigama drugih Allahovih poslanika. To je: "Svako odgovara za svoja djela. Covjeku je samo ono što zaradi; njegov će se trud zaista uvažiti, pa će potpuno biti nagrađen."

Vratimo se muslimanu, okorjelom konzervativcu. On je utro put islamskim neprijateljima protiv islama i omogućio im da o njemu loše govore, tvrdeći da je to vjera koja se ne podudara sa savremenim napretkom i vjera koja sprečava civilizaciju. Uistinu zastupanje se ovih okorjelih konzervativaca ne podudara sa civilizacijom i oni prijeće savremeni napredak, a islam nema ništa zajedničko sa njihovim okorjelim konzervatizmom.

Islam je, u osnovi, revolucija protiv staroga što ne valja, raskidanje sa nevaljalom prošlošću, prekid sa svim što nije istina, pa kako će on biti vjera okorjelog konzervatizma?! U Kur'anu se veli, govoreći o Ibrahimu: "Kada je rekao svome ocu i svome narodu: 'Kakvi su to kipovi kojima se klanjate?', odgovoriše: 'Zatekli smo svoje pretke gdje ih obožavaju.' On im reče: 'Vi ste i vaši preci u očitoj zabludi.'" U Kur'anu dalje stoji: "Rekoše: 'Obožavamo kipove i ostajemo njima odani. Zatekli smo svoje pretke, da tako rade.' On reče: 'Vidite li ono čemu se klanjate vi i vaši stari, to su moji neprijatelji, ali je Stvoritelj svijeta moj prijatelj.'" U Kur'anu stoji: "Mi smo zatekli svoje pretke u vjeri i mi idemo njihovim stopama. On reče: 'Zar i onda ako vam ja donesem nešto pravije od onoga na čemu ste zatekli svoje pretke?'" "Kada im se kaže: 'Slijedite ono što je Allah objavio, odgovaraju: 'Mi slijedimo ono na čemu smo zatekli svoje pretke.' 'Je li i u slučaju ako ništa ne znaju, ako nisu na pravom putu?'" "Reći će nevjernici: 'Šta ih je odvratilo od dosadašnje kible?' Reci: 'Allahu pripada Istok i Zapad i On upućuje koga hoće na pravi put.'"

Ima još sličnih ajeta koji pozivaju na revoluciju protiv starog, ako je nezdravo i nepodesno.

Ljudi, pak, koji shvaćaju islam kako treba, pozdravljaju svaku novotariju koja nije u opreci s vjerom i od koje se ne treba bojati zlu. Ja ne mislim da ima nešto što bi bilo korisno islamskoj zajednici a da je oprečno vjeri koja je zasnovana da usreći ljude. Mi vidimo učene ljude iz Nedžda koji su najudaljeniji muslimani od Evropejaca i evropeiziranja, i najdalji od centara savremenih izuma, kako odgovoriše, kad je od njih tražio rješenje vladar Abdul-Aziz ibn Suud - da ga Allah pomogne! - o pitanju bežičnog telegrafa, telefona

[4] *Misli se na anegdotu iz Evanđelja po kojoj je neki gospodar dao jednom svom robu nešto, drugom duplo, a trećem peterostruku količinu, da trguju. Prvi je upropastio sve, drugi je sačuvao glavnicu, a treći je i stekao.*

i automobila; odgovoriše mu da su to korisne i dobre novotarije i da nema u Kur'anu niti Sunnetu izričite, niti po smislu, zabrane za to. Zar nije mnogo korisnije da država može saznati svaki događaj čim se dogodi, pa da može poduzeti što je potrebno? Zar nije korisnije za muslimane da hadžija za nekoliko sati može prevaliti put koji je nekad trajao više dana? Pitao sam Muhammeda ibn Ali ibn Turkija, jednog od nedždskih alima, koji se nalaze u Meki, za njegovo mišljenje o telefonu i bežičnom telegrafu. On mi je odgovorio: "To je pitanje riješeno i stvar je sa šerijatskog gledišta dozvoljena tako jasno da o tome ne vrijedi ni raspravljati."

Otpor prema novotarijama, uostalom, nije osobina samo islamskih konzervativaca. Kršćanska se crkva odupirala skoro svakoj novotariji, bila ona riječ ili djelo, pa bi poslije nadošla i to oborila. Kada je Galilej tvrdio da se Zemlja okreće, crkva ga je proglasila nevjernikom, a ima i danas kršćanskih svećenika koji drže nevjernikom svakoga koji ne priznaje stvorenje svijeta kako ga prikazuje Tevrat (Tora). Prije dvije godine osuđen je na sudu profesor na jednoj od Udruženih država i zabranjeno mu je podučavanje, jer je zastupao Darvinovu teoriju, ali to nije spriječilo nauku na njenom putu.[5]

I kršćani imaju okorjelih konzervativaca, kao što ih imamo i mi. Muslimanski okorjeli konzervativac ratuje protiv svake nauke, osim one vjerske koja se sastoji u slijepom oponašanju na koje je navikao. Cak se bori protiv onoga koji se u vjeri drži samo Kur'ana i Sunneta... On zaboravlja da su prirodne i egzaktne nauke: geometrija, tehnika, kozmografija, medicina, hemija, geologija i svaka, ljudskoj zajednici korisna nauka, ujedno vjerske znanosti, ako ne izravno, a ono neizravno.

Koliko su se obučavale ove nauke u Azheru, Emeviji, Zejtuni, Karevijjunu, Kordobi, Bagdadu, Samarkandu i drugdje, kada je islam imao velike vladare i velike ljude! Koliko je islam dao velikana koji su se podjednako bavili filozofijom i vjerom i koji su jednako njegovali tradiciju i egzaktne nauke, pa je najznamenitiji arapski filozof koji je poznat u Evropi, kadija Ibn-Rušd (Averroes), a taj je ujedno bio i jedan od najvećih šerijatskih pravnika.

ISLAMSKA CIVILIZACIJA

Tvrdnja da islam nije mogao osnovati posebnu civilizaciju, dokazujući to sadašnjem njegovim stanjem, puka je izmišljotina koju ističu neki neprijatelji islama izvana i neki njegovi otpadnici iznutra. Prvi to čine da muslimane zaodjenu evropskim ruhom, a drugi

---

[5] *U Americi i Engleskoj osnovana je nova vjerska stranka ili udruženje za propagandu da se doslovno vjeruje u učenje Tevrata o stvaranju svijeta.*

da posiju u islamskom svijetu sjeme bezvjerstva. Mi ne niječemo utjecaj vjere na civilizaciju, ali ne priznajemo da vjera može biti mjerilo civilizacije. Cesto oslabi utjecaj vjere na narode, pa se liše vjerskih okova, pokvare se i iščahure, pa zbog toga i propadnu, a vjera za to nije odgovorna. Često, opet, neočekivani vanjski razlozi uzdrmaju vjerom osnovanu civilizaciju, ili je iz temelja sruše, a vjera tome nije kriva. Tada nastupa nazadak muslimana zbog nepoznavanja vjere ili zbog nevršenja njenih odredaba. Kada se šerijat vršio kako treba, islam je bio velik i ugledan.

Islamska je civilizacija činjenica o kojoj se ne može prepirati, jer nema u Evropi naroda - Nijemci, Francuzi, Englezi, Talijani, itd. - a da nema bezbroj djela o islamskoj civilizaciji. Da islam nema napredne, uzvišene i prave civilizacije, kojoj je on udario svoj pečat i koja se zasniva na Kur'anu i Sunnetu, ne bi evropski učenjaci, i oni koji su poznati po nasrtajima na islam, tako često spominjali islamsku civilizaciju i izlagali njene događaje, uspoređivali s drugim civilizacijama i iznosili karakteristike kojima se ona odlikuje.

Islamska civilizacija jedna je od poznatih civilizacija, kojom je ukrašena opća historija svijeta i koja je svojim blistavim djelima poplavila vječne stranice historije. Bagdad je u vrijeme Mensura, Rešida i Me'muna dostigao naseljenost, kulturu, luksuz i bogatstvo kakve ne dostiže ni jedan grad prije ni poslije njega, sve do novijeg vremena. Imao je dva i po miliona stanovnika. Basra je bila na drugom mjestu, iza njega, i imala je pola miliona stanovnika.

Damask, Kairo, Haleb, Samarkand, Asfahan i mnogi drugi glavni gradovi islamskih zemalja bijahu uzori za veliku naseljenost, veličanstvene građevine, udobnost stanovništva, rasađivanje nauka i osnivanje raznovrsnih umjetnosti.

Kajrevan, Fez, Tilimsan (Tlemcen) i Maroko bijahu ogromni, da im nije bilo sličnih u veličini i naseljenosti u cijeloj Evropi, sve do najnovijeg vremena. Kordoba je bila jedinstven grad Evrope i imala je milion i po stanovnika i 700 džamija, osim najveće džamije za koju mi je rekao, kad sam je ljetos posjetio, inženjer, koga mi je postavila na raspolaganje španjolska vlada, da je u njoj moglo klanjati 50.000 ljudi unutra, a 30.000 u dvorištu.

Kada smo išli na ruševine Ez-Tehra, vidjeli smo da su to ostaci grada, a ne jednog dvorca, i saznali smo da se prostirao na prostoru od 900 m duljine i 800 m širine. Španjolci ga zovu grad Ez-Zehra. Inženjeri kojima je povjereno iskopavanje ostataka ovoga dvorca rekoše mi da se nadaju da će ga potpuno otkopati za pedeset godina. Dosta ti je da u XV vijeku, po Isau, u Evropi nije bilo grada ni blizu slična Granadi, koja je u zadnjem periodu islamske vladavine u Španiji bila glavni grad jedne male države. Kada je pala u ruke Španjolaca, imala je pola miliona stanovnika. Tada nije bilo u Evropi nijednog glavnog grada koji bi imao i polovicu toga broja stanovnika, a Alhambra (El-Hamra) u Granadi do danas je ostala bez takmaca.

Ovo je samo jedan pogled koji prikazuje tekovine islamske civilizacije i njene sjajne

prošlosti, a kad bismo htjeli iscrpno prikazati sve krasno i lijepo što su muslimani ostavili na zemlji, trebali bismo napisati gomilu svezaka.

Evropski historičari, pod naslovom "Islamska civilizacija", napisali su mnoga odlična djela i izdali mnoge privlačne zbirke ilustracije. Oni evropski historičari koji su najveći protivnici islama ograničavaju se samo na pothvat da smanje značaj islamske civilizacije i da zanijeću da joj je islam začetnik. Najviše što ovi ljudi mogu učiniti je to da zanijeću da su muslimani otkrili nove znanosti i da su prvi pronašli neke teorije, do tada nepoznate. Oni tvrde da su muslimani jedino posrednici i rasadnici i da su bili most između Istoka i Zapada. Ovu tvrdnju, međutim, ne priznaju istraživači koji znaju da su muslimani pronašli nove nauke, otkrili nove istine i dotada nepoznate ideje, osim što su mnogo štošta dotjerali i usavršili, rasadili i prenijeli. Ko nešto tuđe prisvoji i tim potpuno ovlada, taj je stekao i pravo na to.

Uostalom, nama nije poznata ni jedna civilizacija na zemlji koja nije ostatak prošlih civilizacija, rezultat zajedničkih ideja ljudskog roda, suma rezultata različitih umova i plod intelekta raznih nacija.

ODGOVOR IGNORANTIMA I ZAVIDNICIMA ISLAMSKOJ CIVILIZACIJI

Zaboravljaju li zavidnici islamu i ignoranti njegove veličine, koji tvrde da je islam samo preuzeo, naučio, oponašao i povodio se za drugim - da je istočnu civilizaciju u doba pojave islama već bio uništio zub vremena, koji sve upropašćuje, i da ju je samo islam obnovio, oživio i ponovno podigao na noge? Zaboravljaju li da ju je islam, uništenu i zbačenu, ponovo otkrio, i već zaboravljenu, na svjetlo iznio, u naročito islamsko ruho zaodjenuo i kur'anskim uresom uresio, pa ona i danas nosi taj pečat, na Istoku i Zapadu, svuda. To je potaklo mnoge evropske učenjake, koje nije strast zaslijepila i koji se u ispitivanju drže pravoga puta, da su priznali da islamska civilizacija nije bila kopija, nego je provrila iz Kur'ana i probila iz monoteizma.

Ona djela koja je islamska civilizacija prevela, nauke koje je od drugih preuzela, dobri pravci koje je ona u svojim osvajanjima dala, sve to ne šteti njezinom islamskom djevičanstvu i arapskom izgledu. Sve ljudske civilizacije uzimaju jedna od druge i usavršavaju jedna drugu, pa je pravo znanje koncentrirano u ovom hadisu: "Mudrost je

izgubljena stvar muslimana; tražit će je, ma i u Kini."[6] Ovo je jedno od najsvetijih islamskih pravila.

U svakom slučaju, ignorant ne može poreći da je islam igrao veliku ulogu na svijetu u duhovnim, intelektualnim i materijalnim osvajanjima. Ova je osvajanja islam izveo za kojih osamdeset godina, što, po općem priznanju, nije uspjelo izvesti ni jednoj vjeri prije njega. Napoleon I, zapanjen historijom islama, rekao je na otoku sv. Jelene: "Arapi su osvojili svijet za samo pola stoljeća:"

Promisli, čitaoče, da je to rekao onaj Bonaparte, kome je uvijek bilo malo osvajanja, pa ma kako ona bila velika. "U očima neznatnoga su i male stvari goleme, a u očima velikoga su i velike stvari malene."

Ovaj silni čovjek, eto, smatra krupnom stvari pojavu Arapa, kojoj nema slične u historiji. Arapi su imali vodeću ulogu u svoje vrijeme, vladali su zemljom bez takmaca tri ili četiri stoljeća. Iza toga počeše nazadovati i njihova se vlast postepeno gubila iz krajeva koje su osvojili. To je došlo zbog malodušja, moralne iskvarenosti, zanemarivanja vjerskih propisa, odavanja strasti, a najveća im bijaše nesreća otimanje za vlast i prvenstvo (osobito između Kajsita i Jemenita). Da nije bilo toga trvenja, pokorili bi cijelu Evropu i danas bi ona bila arapska, kao sjeverna Afrika. Nesreće koje su snašle muslimane, došle su vlastitom njihovom krivnjom i zbog toga što su skrenuli s pravoga puta, koji im je označio Kur'an. Dok su se oni držali njegovih odredaba, napredovali su i pobijeđivali, imali svoje države i vlast. Kad su počeli odstupati od Kur'ana i čitati ga, ne držeći ga se, povoditi se za svojim strastima, protiv Kur'ana, "odzvonilo" im je i izgubili su svoju veliku moć, pa su njihovi neprijatelji najprije osvojili pogranične dijelove njihovih zemalja, a onda uperiše pogled centru.

Da navedemo nekoliko primjera s drugim narodima, da bismo mogli postaviti paralelu između nas i njih, jer se stvari objašnjavaju samo njihovim kontrastima. Grci bijahu, prije kršćanstva, najnapredniji, ili jedan od najnaprednijih naroda svijeta. Oni postaviše osnove filozofiji i prednjačili su u obrazovanju i nauci. Oni su dali mnoge ljude, koji su do dana današnjeg luče čovječanstva u nauci i filozofiji.

Aleksandar Makedonski, najveći ili jedan od najvećih osvajača što ih historija znade, raznosio je grčku obrazovanost i širio kulturu Grka među potčinjenim narodima. Država Ptolomejaca, koja je u Aleksandriji blistala svojom naukom i filozofijom, samo je jedan od ostataka Aleksandrovih osvajanja. To je stanje potrajalo dok nisu Grci primili kršćanstvo doskora iza njegove pojave. Pošto je ovaj narod primio novu vjeru, počeo je propadati, nazadovati i gubiti svoje stare vrline. Tako je stalno nazadovao, iz stoljeća u stoljeće, i

[6] *Ovo je smisao dva hadisa, od kojih jedan glasi: "Mudrost je izgubljena stvar muslimana, pa gdje god je nađe, njegova je"; a drugi: "Tražite nauke, pa ma i u Kini."*

padao s pokoljenja na pokoljenje, dok Grčka ne postade pokrajina Osmanlijske imperije. Tek su u prošlom stoljeću nešto napredovali, ali ni izdaleka nisu postigli stupanj na kom su bili prije kršćanstva. Moramo li sada reći da je kršćanstvo odgovorno za nazadak Grka? Oni koji tvrde da je islam uzrok nazatka naroda, koji ga ispovijedaju, moraju priznati da je kršćanstvo dovelo do nazatka Grka, koji su prije kršćanstva bili najnapredniji.

Rimska država bijaše u svoje doba najveća i najmoćnija i bila je gospodarica svijeta, sve dok nije primila kršćanstvo, u doba Konstantina. Od toga doba poče nazadovati materijalno i moralno, dok ne propade, najprije na Zapadu, a onda i na Istoku. Poslije propasti rimske države nije mogao Rim povratiti prijašnju svoju slavu i proteklo je petnaest stoljeća dok je nešto od toga obnovio. Ni danas Rim nije postigao onaj stupanj na kojem je stajao u doba paganstva.

Možemo li smatrati pokrštavanje Rimljana razlogom koji je prouzrokovao nazadak Rima i njegov pad s velike visine? Ovo tvrde mnogi učenjaci, kao što drugi slično tvrde o islamu, ali obje grupe griješe i ne idu pravim putem.

Padu Rimljana, poslije širenja kršćanske vjere među njima, i padu Grka prije njih, pošto su na poziv Pavla primili kršćanstvo, ima više uzroka i mnogo razloga. To su, na primjer, moralna pokvarenost, duhovna malaksalost, širenje prostitucije i raskalašenosti, epidemija bezvjerstva i raspuštenosti, državna starost, o kojoj govori Ibn-Haldun, i drugi nutarnji uzroci propadanja, kojima još treba pridodati navale barbara izvana. Tu su, dakle, po srijedi neodoljivi uzroci, koji su doveli do neminovnog pada; pa da pretpostavimo da kršćanstvo tada nije ni došlo, ne bi Rimljani ni Grci izmakli posljedicama tih događaja niti bi ih promašile posljedice tih uzroka. Tvrdnja nekih evropskih historičara da je pobjeda kršćanstva nad Grcima i Rimljanima uništila njihovu veličinu i upropastila njihovu civilizaciju, samo je utoliko tačna što nove ustanove ruše stare. To je Allahov zakon u svijetu. Uostalom, tokom preokreta mora biti poremećenja, potresa principa i anarhije. Inače, ne može niko tvrditi da je za kulturu pogodnije paganstvo negoli kršćanstvo.

Ova je tvrdnja slična onoj, prema kojoj neprijatelji islama tvrde da je Istok plivao u kulturi, pa dođe islam i uništi stare istočne civilizacije. Bilo bi tako, kad ne bi bilo tačno ono što sam spomenuo, da su, naime, sve istočne civilizacije, mnogo prije islama, bile već propale ili nazadovale, da je jedini islam obnovio propalu civilizaciju Istoka i povratio njegovu izgubljenu moć i podigao one ljudima krcate velike gradove, kao što su Bagdad, Basra, Samarkand, Buhara, Damask, Kairo, Kejrevan, Kordoba, itd. Ako su na Istoku i bili ostaci starih civilizacija, ipak ih je islam učvrstio i ukrasio, noseći sablju u jednoj ruci, a pero u drugoj, u najudaljenije krajeve, koje možemo zamisliti, u koje dotada istočnjak nije nikada ukoračio.

Ako su evropski križari sa Zapada, a Mongoli, poput jata skakavaca sa Istoka, uništili ono što je islam podigao u tim krajevima, i zatrli kulturu tih gradova; ako su unutarnja

gloženja islamskih vlada, njihovo odavanje strastima, srljanje u zablude, napuštanje prave, kur'anske staze, i pomanjkanje uzvišenog morala, koji Kur'an u srca sije; - ako je sve to zatrlo iznutra što nije mogao uništiti neprijatelj svana, nije za to nazadovanje kriv islam niti je odgovoran za taj prevrat Kur'an, nego su krivi evropski barbari, najezda mongolskih skakavaca i muslimani, koji su, osim rijetkih iznimaka, napustili odredbe svoga Kur'ana i žrtvovali njegove propise za malenkost.

Tako su isto evropski narodi primili kršćanstvo u III, IV, V i VI stoljeću, po Isau, a neki narodi Istočne Evrope pokrstiše se tek u X st. Evropa se domogla sadašnje svoje moći, koja joj je postepeno pribavila veliki ugled, pomoću nauke, tek unazad četiri stotine godina, tj. 700-1.000 godina iza prelaza na kršćanstvo. Ovo se razdoblje u historiji zove srednji vijek. Mi ne tvrdimo da su svi Evropejci u to doba lutali u tmini, ali na temelju priznanja njihovih historičara, a uprkos Louisu Bernusu i sličnima, tvrdimo da su Arapi u kulturi bili od njih mnogo napredniji. Od novijih djela koja to svjedoče, jest i Opća historija, engleskog filozofskog pisca Welsa i Historija istočnih kultura, francuskog specijaliste za istočnu historiju Grousea. Historijska je istina, koju svi priznaju, u ovom pitanju samo jedna, i nju dosada nije niko pobio niti će je ikada pobiti, a to je da su Arapi u srednjem vijeku bili učitelji Evropejaca i ovi bi se ponosili u svom narodu kada bi koji od njih svršio škole kod Arapa.

Možemo li tvrditi da je zaostalost u kojoj su se Evropljani nalazili u srednjem vijeku, kroz punih hiljadu godina, potekla od kršćanstva, kojeg su se oni tako žilavo držali?

Da. Protestantski evropski narodi krive za tu zaostalost papinsku crkvu, a ne kršćanstvo kao takvo, i tvrde da je napredak Evrope tek počeo sa istupom Luthera i Kalvina (Calvinus) protiv rimske crkve.

Voltaire, i njemu slični prvaci bezvjerstva, ne prave veliku razliku između katolika i protestanata. Po njihovu mišljenju, sve su te dogme jedno i sve priječe nauku i napredak, pa je zato Voltaire, kada je bilo govora o Lutheru i Kalvinu, rekao: "Nijedan od njih ne može Muhammedu biti ni papuča!" Muhammed je izveo preporod kakav oni ni izdaleka nisu, premda mnogi vjeruju da je njihova vjera značila osvit prosvjete u Evropi.

Nesumnjiva je istina da samo kršćanstvo nije odgovorno za neznanje kršćanske Evrope kroz hiljadu godina srednjega vijeka, nego je zasluga kršćanstva što je uljudilo evropske barbare.

Japanci su idolopoklonici. Neki od njih ispovijedaju budizam, a neki pripadaju tavijimskoj vjeroispovijesti, dok su mnogi sljedbenici kineskog filozofa Konfucija. Proteklo je oko dvije hiljade godina a da oni nisu imali ove sjajne civilizacije ni međunarodne današnje moći i ugleda. Iza toga se Japan prije nekih šezdeset godina, podiže, ojača, domože se moći i snage, i Japanci postigoše današnji stupanj, a ostadoše idolopoklonici. Prema tome, idolopoklonstvo nije bilo uzrok njihove zaostalosti u prošlosti niti je ono uzrok današnjeg

njihovog napretka. Japan i Rusija se ogledaše i zaratiše, pa je Japan izašao pobjednikom, premda Rusa ima dva puta koliko Japanaca, ali su Japanci, nesumnjivo, napredniji od Rusa, mada je Rusija skroz kršćanska a Japan skroz paganski.

Neka se, dakle, prođu izvjesni ljudi smatrati vjere mjerilom nazatka ili napretka, jer u protivnom slučaju, mogli bismo tvrditi da je samo Evanđelje unazadilo Rusiju, a obožavanje boga Sunca da je pomoglo Japanu da nadmaši Rusiju.

Ove pojave imaju mnogo složenih uzroka i faktora raznog porijekla. Kad se nagomilaju ti faktori, u dobrom ili lošem pravcu, oni prevladavaju uticaj vjera i dogmi, i vrline najispravnije vjere pokazat će se nemoćnim naspram njihovu zlu, kao što će mane najneosnovnije vjere ostati bez utjecaja ako su ti faktori dobri.

Nije nam namjera ovdje nabrajati uzroke brzoga napretka Japana pa da objašnjavamo da vjerovanje njihove mase u opstanak svetog konja na kome jaše taj i taj bog, nije sprečavalo njihov napredak, koji se zasniva na njihovom prirodnom viteštvu, oštroumnosti i natjecanju u slavi i snazi, koje im je prouzrokovalo staro feudalno uređenje.

Mi raspolažemo nebrojenim primjerima ove vrste, ali zadovoljili smo se samo navedenim. Ne bismo ni zalazili u ovu stvar da mnogi svećenici-misionari i mnogi Evropejci ne napadaju islam, tvrdeći da je sam islam obilježje nazatka i simbol okorjelog konzervatizma. Oni to govore u klubovima i na zborovima, iznose te potvore u časopisima i novinama, tvrdeći da se drvo može prepoznati po plodu pa da je sadašnje stanje islamskog svijeta rezultat okorjelog konzervatizma i kur’anske okamenjenosti. (“Krupne li riječi, koju oni govore; oni govore samo laž.”) Dovoljno je istaći da je gosp. Saint (Sen), francuski guverner sjeverne Afrike, objelodanio u zadnjem broju časopisa “Obnova”, članak u kome govori o buđenju Sjeverne Afrike iza “islamske noći”. Tako se on izražava. Ako se zaostalost koga islamskog kraja u nekom vremenu može nazvati “noću islama”, koliko je onda duga noć kršćanstva, kada je kršćanska Evropa oko hiljadu godina čamila u barbarstvu ili polubarbarstvu?! Zašto miješati vjere u ono u čemu su one nedužne?! Cemu ih povlačiti u temu koju historija pobija brojnim primjerima? Uvlačiti vjere u ovu arenu i smatrati ih mjerilom napretka ili nazatka, ne podudara se ni u čemu s pravednošću.

KUR'ANSKO POTICANJE NA NAUKU PODSTREK JE ZA MUSLIMANE DA PRESTIGNU DRUGE NARODE U NAPRETKU

Kada bi muslimani htjeli, i odlučili se, mogli bi se podići, napredovati i dostići velike narode. Islam bi im u tom pogledu samo povećao svijest i odlučnost. Nikada im ne vele naći boljeg poticaja na nauku i umjetnost od Kur'ana, u kome stoji: “Zar su jednaki oni koji znaju i oni koji ne znaju?!”; “Dao mu je široko znanje”; “Svjedoči Allah, meleki i učenjaci, da je Allah samo jedan”; “... nego Kur'an su jasne izreke čuvane u srcima onih koji znaju”; “Allah uzdiže na visoke stepene vjernike i učene ljude”; “Podučava ih Kur'anu i mudrosti”; “Daje mudrost kome hoće. Kome je data mudrost, dato mu je veliko dobro”; “Dali smo Ibrahimovu rodu svetu knjigu, mudrost, i dali smo im veliko carstvo.”

Sličnih ajeta ima još, pa se neki od njih odnose isključivo na arapski narod, kao: “On je onaj koji je nepismenim poslao Poslanika između njih, koji će im objaviti Allahove Objave, koji će ih oplemeniti i naučiti ih Kur'anu i mudrosti, premda su prije bili u očitoj zabludi.”

Neki tvrde, a među njima i Sicard, onaj u Sjevernoj Africi, koji je pisao protiv islama i koji piše u časopisu “Katolički Maroko” (“Le Maroc Catholique”), da se sa izrazom “nauka” u Kur'anu misli samo vjerska, a ne nauka uopće, a da bi se mogla utvrditi činjenica da Kur'an cijeni nauku i naređuje podučavanje.

U ovom pitanju Sicard se služi takvim sofizmima da nije vrijedno na njih odgovarati, jer ignoriraju činjenice. Svako ko je promatrao sklop ovih ajeta (kur'anskih izreka) koji se odnose na nauku i razmišljanje, znade da se ovdje pod naukom misli nauka uopće, pa proučavala ona šta bilo, a izrazom mudrosti misli se znanstvena mudrost, u običnom smislu riječi, a podrazumijevaju se Allahove objave ili Kur'an, kako se to vidi iz samog veznika, koji iziskuje različitost. To potkrepljuje i poznati hadis: “Tražite nauku, pa makar

i u Kini." Da se time misli vjerska nauka, kako tvrdi Sicard, ne bi Allahov Poslanik poticao da se ona traži, pa makar i u Kini, jer su Kinezi idolopoklonici, pa je jasno da Allahov Poslanik ne bi upućivao da se u vjerskoj nauci na njih obraća.

U nekim kur'anskim izrekama ima jezičnih i sadržajnih okolnosti koje iziskuju da se pod naukom podrazumijevaju prirodne znanosti, jer taj izraz dolazi u sklopu izreka o stvaranju svijeta. Takvih izreka ima nekoliko puta više nego onih koje govore o tjelesnim obredima, kao što su klanjanje i post. Evo primjera: "Zar ne vidiš da Allah sprema odozgo kišu i pomoću nje niču raznovrsni plodovi. Ima brda koja imaju po sebi pruge bijele, crvene, raznobojne i sasvim crne, a ima i ljudi i životinja, također različitih boja. Od Allahovih se robova Allaha boje samo učenjaci", tj. oni koji znaju vodu, bilje, planine, raznovrsna prirodna carstva i njihove prirodne tajne, o čemu se govori u kur'anskim izrekama, a ne samo oni koji znaju namaz, post, itd.

Mi smo Sicarda smatrali čovjekom koji, koliko - toliko, voli istinu, pa kad je zanijekao islamsku civilizaciju, odgovorili smo mu u "El-Menaru" i polemizirali smo s njime na dostojan način. Tu smo istakli vrijednost kršćanske civilizacije, odali joj poštu i pobijali Evropejce koji tvrde da je kršćanstvo bilo zapreka toku civilizacije i uzrok da su propali Grci i Rimljani, itd. Na to je Sicard objelodanio niz članaka u kojima je napao islam, pa kad bismo se upustili u pobijanje tih navoda, ne bismo mogli mimoići da ne istaknemo neke sumnje i prigovore koji se odnose na kršćanstvo. Mi se, pak, toga klonimo, jer nije pravedno, pametno niti ukusno izazvati naše prijatelje kršćane zbog čovjeka koji se zove Sicard, ili zbog koga drugoga propagatora ili misionara ove vrste. Ovo ističemo kao dodatak besmislicama, nesuvislostima i sofizmima koje sam zapazio u njegovim tvrdnjama, kao što je npr. onaj da nauka na koju Kur'an misli, nije ona koju svijet tako zove, u općem smislu te riječi, nego da je to samo vjerska nauka, jer se Kur'ana ne tiče nikakva znanost ovog svijeta. Ovakav ignorant ne zaslužuje da mu se odgovara.

Kasnije smo saznali da je g. Sicard francuski činovnik u Rabatu, u Uredu za islamske poslove i da su on, g. Louis Bernus, upravnik tamošnje islamske obuke, komandant Marcon, upravnik cenzure za novinstvo i štampu, komandant Marti, savjetnik islamskog pravosuđa, i drugi, igrali najvažniju ulogu u pitanju akcije za pokrštavanje Berbera. Francuska ih je upotrijebila u poslovima koji se isključivo odnose na islam u Sjevernoj Africi. Francuska će, prije ili poslije, iskusiti zle posljedice svoga djelovanja protiv islama, za koji se u svojim ugovorima obavezala da će ga poštivati.

Neki vele: "Zašto da se vraćamo Kur'anu radi pobuđivanja volje za naukom kod muslimana? Pokret ne treba biti vjerski, nego patriotsko-nacionalni, kao što je to kod Evropljana." Mi im odgovaramo da je to glavni pokret, pa bio on patriotski ili vjerski, samo pod uvjetom da se tim pokretom ojačaju duhovi za natjecanje na naučnom polju.

Mi se, međutim, bojimo, ako bi se taj pokret odvojio od Kur'ana, da bi nas on doveo do

bezvjerstva i indiferentnosti, obožavanja tijela i povođenja za strastima, što daje više štete nego koristi. Nama, dakle, treba naučnog odgoja, koji će ići paralelno sa vjerskim. Misle li naši istočnjaci da se ikakav evropski pokret zbio bez vjerskog odgoja? Nije li prije tri godine u Richstagu rekao kancelar Njemačke: “Naša se obrazovanost zasniva na kršćanstvu.” To, eto, izjavljuje Njemačka, koja se smatra idealom u nauci,tehnici, moći oružja i oruđa, što joj ne može osporiti niko, pa ni njezini neprijatelji. Ima li u Njemačkoj, Engleskoj, ili kojoj drugoj od naprednih država, ikakav univerzitet da se na njemu ne predaje kršćanska teologija? Pored toga, kad u Evropi “domoljubni pokret” ili “narodni pokret”, “patriotska ili narodna zajednica”, pod izrazom “domovina” ne misli zemlju, vodu, drveće ili kamenje, ili pod izrazom “narod”, ne misli na potomstvo koje potječe od iste krvi? Riječi domovina i narod u njih su dva izraza koja znače domovinu i narod zajedno, sa svim osobinama: geografskim, historijskim, naučnim, kulturnim, dogmatskim, vjerskim, ćudorednim i običajnim. To je sve ono za šta se oni bore i radi čega pokazuju toliku hrabrost.

Muslimani su dužni boriti se imetkom i dušom, da se uzmognu trgnuti, istupiti i uzdignuti u slavi i napredovati, kao što su napredovali drugi narodi. Tu borbu nalaže Kur’an na više mjesta i to je ono što danas zovu požrtvovnošću. Bez požrtvovnosti, nije moguće, ni muslimanima niti ikakvom narodu, nikada uspjeti niti napredovati.

Možda je Šejh Muhammed Bisjuni Imran, ili ko drugi, ko traži naše mišljenje o ovom predmetu, mislio da ću mu svakako odgovoriti da je ključ napretka npr. proučavanje teorije relativiteta, Roentgenovih zraka, Pasteurovih mikroba, upotrebe niskih, a ne visokih valova za bežični telefon, izučavanje Edisonovih izuma i da je uzrok padu engleskog balona, koji je skoro pao i izgorio, to što nije bio napunjen helijumom, nego vodikom, jer se vodik, mada je lakši, može zapaliti a te bojazni kod helijuma nema, premda je nešto teži od vodika, itd. Uistinu, sve su ove stvari samo sporedne, a ne glavne. One su posljedice, a ne uzroci, dok je požrtvovnost i borba imetkom i dušom (životom) najveće znanje. Kad narod dođe do te spoznaje i postupa po njoj, ostale će nauke lahko postići i njihove plodove pobrati.

Da se shvati potreba, ne mora se znati način kako će se ona otkloniti. Jedanput mi reče istočni filozof gospodin Džemaludin Afgani: “Milostiv otac može biti i najveća neznalica, ali kad mu oboli sin, odabere mu najsposobnijeg liječnika i znade da je posrijedi nešto korisno, a to je nauka o kojoj on nema pojma, međutim, iz želje za održanjem sinovljeva života znade da je ona potrebna.”

Mehmed Ali nije bio učen, možda je bio nepismen, ali je za kratko vrijeme podigao Egipat iz mrtvila i u svoje vrijeme načinio od njega jednu od velikih država, pomoću onoga najvećeg znanja koje se zove volja i koje pojedinca i narode nuka na proučavanje nauke.

Muslimani, dakle, mogu, ako htjednu, odluče se i postupe prema intencijama Kur’ana, postići stupanj Evropejaca, Amerikanaca i Japanaca u nauci i napretku, a da ostanu u

islamu, kao što su ini ostali u svojim vjerama. Muslimani su za to preči i podesniji, jer su ljudi kao i oni, samo im manjkaju djela i šteti im zla slutnja, mlitavost i beznađe. Stresimo prašinu očaja, kročimo naprijed u uvjerenju da ćemo postići svaku želju radom, nastojanjem, odlučnošću i ispunjenjem uvjeta vjerovanja, prema riječima Kur'ana: "One koji se radi nas bore, zasigurno ćemo uputiti na našu stranu. Zaista je Allah sa onima koji dobro čine."

Lausane, 11. novembra, 1930. godine

EMIR ŠEKIB ARSLAN

Po porijeklu - arapski plemić (emir), po osvjedočenju - neustrašivi borac na Allahovom putu (mudžahid) i na bojištu, po vokaciji - islamski angažirani publicist, književnik i historičar, po stilu pisanja - princ riječi i pera (emiru'l-bejan), a uza sve to - prvak i istinski vođa muslimana, Emir Šekib Arslan spada, nesumnjivo, u najmarkantnije islamske ličnosti prve polovine dvadesetog stoljeća.

Rođen je 1. ramazana 1286. hidžretske godine (5. decembra 1869. po Isau, a.s., u libanonskom gradu Šuvejfat. U rodnom mjestu završava osnovnu školu (ibtidaijja), pohađa sedmorazredni licej tamošnjih maronita, a studije nastavlja na "Sultaniji", u Bejrutu, gdje sluša pravne nauke iz usta jednog od najvećih islamskih autoriteta - šejha Muhammeda Abduhua.

Po završetku studija, imenovan je upravnikom (mudir) provincije Šuvejfat, ali već nakon dvije godine napušta položaj i odlazi u Bejrut, predajući se potpuno naučnom i književnom radu. Međutim, politički događaji ubrzo ga prisiljavaju da ponovno prihvati državnu službu, pa u toku nemira u Libanu tri godine vrši funkciju namjesnika (kajmakam), zatim narodnog poslanika u turskom parlamentu (medžlisu 'l-meb'usan) za provinciju Havran. U vrijeme balkanskog rata radi u Crvenom polumjesecu (hilal ahmer) oko zbrinjavanja ratnih izbjeglica, a u toku Prvog svjetskog rata dva puta putuje u Njemačku, kao izaslanik turske vlade po važnim državnim poslovima. U Berlinu ostaje pet mjeseci, nastojeći pomoći u rješavanju značajnih političkih pitanja, kao što je npr. bio spor između Turske i Njemačke oko Bakua. Po okončanju rata, ponovo se vraća u Berlin, potom putuje u Lozanu i Paris, svakodnevno se susrećući s brojnim državnicima i političarima tog vremena. U svim tim aktivnostima Emir Šekib Arslan ima pred sobom samo jedan cilj: osloboditi islamske narode ispod tuđinske vlasti. U tu svrhu putuje i u boljševičku Rusiju, gdje se sastaje sa Lenjinom i Trockim. Godine 1927. odlazi u Ameriku, u želji da upozna prilike u kojima žive tamošnji muslimani, čiji je broj velik, naročito u Brazilu. U tom svjetlu treba gledati i njegovu posjetu muslimanima u našim krajevima, i to dva puta: 1932. i 1936. godine. Prilikom prve posjete našoj domovini (o toku njegova putovanja možete pročitati u slijedećem poglavlju ove knjige), obišao je brojna mjesta u Posavini, Hercegovini i jednom dijelu Bosanske krajine.

Najveći broj ovih posjeta Emir Šekib Arslan mogao je učiniti zahvaljujući boravku u Ženevi u kojoj je proveo četvrtinu stoljeća u svojstvu sirijsko - palestinske delegacije, gdje je pri Ligi naroda zastupao i branio interese muslimana. Na kraju se vratio u Bejrut, odakle je započeo svoja brojna putovanja po svijetu, da bi tu, 1946. godine, preselio na Ahiret.

Emir Šekib Arslan djelovao je punim umom i srcem na svim područjima ljudskog života: od političkog, socijalnog i ekonomskog, do kulturnog i prosvjetnog. Brojni su njegovi tragovi koji to svjedoče. I pisana svjedočanstva. Od djela sastavljenih u više tomova, do kraćih novinskih članaka i osvrta. Koliko je bio angažiran samo kao novinar, govori podatak da je tokom 1931. godine objavio 250 raznih tekstova, a koliko je bio prisutan u svakidašnjim zbivanjima, govori činjenica da je njegova godišnja korespondencija iznosila preko dvije hiljade raznih pisama. Uprkos tom silnom zauzeću, on u Ženevi uređuje časopis “La Nation Arabe” - glasilo spomenute sirijsko - palestinske delegacije, koje izlazi na francuskom jeziku, a u Damasku, on je predsjednik Arapske akademije nauka i opet je prisutan na stranicama brojnih listova i časopisa tog vremena, i arapskih i evropskih, dakle, ali i naših, u kojima je objavljeno više njegovih studija i članaka, o čemu će biti više detalja na kraju ovog kratkog prikaza njegova života i rada.

Po mnogima, najznačajnija - a to su istovremeno i najopsežnija - njegova su djela ona koja se odnose na stanje muslimana u zemljama i krajevima koje je posjetio, ili o kojima su drugi pisali, pa se on na to njihovo pisanje kritički osvrnuo. Takav je, na primjer, njegov opširan kritički osvrt na jedno od najvećih arapsko-islamskih enciklopedijskih djela tog vremena - “Hadirul-alemil-islamijji” (Sadašnjost islamskog svijeta), američkog orijentaliste L. Studarda, koje je na arapski jezik preveo ‘Udžadž Nuvejhid, 1935. godine. Ova svojevrsna enciklopedija o Bliskom istoku i njegovom stanovništvu, njegovoj blistavoj prošlosti, ali i tmurnoj sadašnjosti, pored obilja dragocjenih informacija, sadrži i čitav niz pogrešnih zaključaka do kojih dolazi njezin autor, pa Emir Šekib Arslan nastoji ukazati na njih i na njihov mogući izvor, koristeći istovremeno priliku da se kritički osvrne na stavove nekih kršćanskih misionara i orijentalista. Među najopsežnija njegova djela spada “El-Hulelu essundusijjet fil-ahbari vel-asari el-endelusijjeti”, u deset tomova (prvi i drugi tom od 504 i 404 strane objavljeni su u Kairu, 1936. godine, i u nas ih je ukratko prikazao H. Mehmed Handžić, u “Novom Beharu”, u broju 17-19, aprila 1937. godine na strani 249), o muslimanima u Endelusu (Španija), njihovoj svjetloj prošlosti, u kojoj su na polju duhovne i materijalne kulture ostvarili ono što nijedan narod u Evropi u to vrijeme nije ostvario, ukazujući istovremeno na uzroke propadanja endeluskih muslimana, kada na kraju propada i njihova država, čime definitivno ova pokrajina postaje “izgubljeni raj” muslimana. Također je dragocjeno njegovo djelo koje govori o arapskim vojnim pohodima u Francuskoj, Švicarskoj, Italiji i sredozemnim otocima (Tarihu gazevatil - arabi li Faransa ve Svisra ve Italija ve džezairil-bahril-mutevessiti”) jer sadrži obilje podataka o ovim krajevima i akterima

tih događanja.

Emir Šekib Arslan napisao je i nekoliko studija o svojim savremenicima koje je poznavao, kao što su pjesnik Ahmed Ševki (1868 - 1932), poznati komentator Kur'ana, Rešid Rida (1865 - 1935), veliki historičar, Ibn-Haldun (1332 - 1406), te francuski književnik Anatol Frans (1844 - 1924).

Emir Šekib Arslan bavio se i prevodilačkim radom, prevodeći s njemačkog, engleskog i francuskog jezika, koje je, uz turski i, dakako, arapski, dobro poznavao. Preveo je Šatobrijanovo djelo, neku vrstu romana koji govori o posljednjim danima muslimanske vlasti u Endelusu, koje je objavljeno u Aleksandriji, 1897. godine, pod naslovom "Rivajetu ahiri beni Serradž." Prijevod je Šekib Arslan propratio komentarom, a na kraju je dao kratku povijest Arapa u Endelusu.

On se bavio i pisanjem poezije. Divan njegovih pjesama objavljen je 1936.(?), u koji je uvrštena jedna pjesma od jedanaest dvostiha, koju je poslao kao odgovor na pismo koje mu je uputio Šakir ef. Mesihović, član Ulema-medžlisa u penziji. U toj pjesmi spominje svoju posjetu Bosni i impresivan doček koji su mu priredili bosanski muslimani (Vidi: "Nove knjige, časopisi i publikacije", "El-hidaje" godina I/1936, broj 2, strana 29)

Emir Šekib Arslan je svoje viđenje događaja i ljudi svoga vremena dao u svojim "Memoarima", koji sadrže obilje dragocjenih podataka, na osnovu kojih se mogu donositi sudovi, kako o autoru tako i o njegovom vremenu i njegovim akterima.

Biografi njegovi su El-Humani i Arif en-Nekdi, dok je o njegovom životu i djelu kod nas pisao Cokić A. Adil (Vidi: "Hikjmet", period IV/1932, broj 39, strana 74.77)

Bibliografija radova Emira Šekiba Arslana

Nažalost, još nije sačinjena bibliografija radova velikog islamskog pisca koji su objavljeni u našoj periodici. Stoga će ovdje biti navedeni samo oni njegovi radovi koji su objavljeni u naša četiri lista, odnosno časopisa u kojima je, zasigurno, bio najviše zastupljen svojim tekstovima.

"Hikjmet"

1. Je li moguće dovesti u sklad sadašnju tursku politiku sa njezinom politikom o rastavi vjere od politike? - IV/1932, br. 47, str. 324-330. Za "Hikjmet" udesio Ebul-Muhsin.
2. Nijesmo li nizašto drugo, nego što ih slijepo oponašamo (takladimo)? - IV/1932, br. 48, str. 360-362. Za "Hikjmet" preveo Ebul-Muhsin.
3. O boljševizmu (stara priča o utjecaju boljševizma na nacionalno buđenje islamskog svijeta) -V/1933, br. 50, str. 34-41. Preveo Hazim.
4. Treba da imamo arapski ponos. -VI/1934, br. 3, str. 69-72. Iz "Fetha" Š.
5. Država i vjera su blizanci -Eddevletu ve-ddinu tev-emani. VI/1934, br. 4, str. 102-105.
6. Muslimani u boljševičkoj Rusiji. - I/1927-1928, br. 3, str.2-4. S arapskog Muhamed Zahirović.
7. Muslimani u Tripolisu. - V/1931-1932, br. 1, str. 9-11. S arapskog Abdulah Dervišević i Šefket Šabić.
8. Novi prijevod Kur'ana Kerima.- VII/1934-1935, br. 3-4, str. 34-36.S arapskog Šukrija Alagić.
9. Humanitarne ustanove u islamu. - IX/1935-1936, br. 1-3, str. 11-12. Preveo Z. (Maksim Svara)

"El-Hidaje"

10. Bejne tabekatej erre'smalijjine ve-ššujju'ijjine. - I/1936, br. 1, str. 5-6.
11. Kapitalisti i boljševici. -I/1936, br.2, str. 27-28. Preveo H. Mehmed Handžić. (Ovo je prijevod teksta koji je u 1. broju objavljen na arapskom jeziku.)

"Glasnik" Vrhovnog vjerskog starješinstva IVZ

12. Demokratizam u islamu. Predavanje održano 24. avgusta 1932. g. u muslimanskom društvu "Trezvenost" u Sarajevu. - I/1933, br. 2, str. 10-14, i br. 3, str. 5-10. S njemačkog preveo dr Jusuf Tanović.
13. Zašto su muslimani zaostali, a drugi napredovali? -11/1934, br.4, str. 192-197; br. 5, str. 249-262; br. 6, str. 305-314 i br. 7, str. 369-383. S arapskog preveli: dr Šaćir Sikarić i Muhamed Pašić. Postoji separat.

U Sarajevu, 1. rebiu'ul-ahira 1414.
18. septembra 1993.
Mehmedalija Hadžić

TEFRIKA EMIRUL-BEJAN ŠEKJIB ARSLAN MEĐU NAMA

Odavno se je govorilo kako namjerava islamski velikan Šekjib bey Arslan posjetiti naše krajeve. Već i sama ta vijest je ugodno odjeknula u duši našeg islamskog naroda, jer je njegovo plodno pero pronijelo njegovo ime cijelim svijetom a naročito islamskim, od Madagaskara, pa do Kineskog zida i Filipinskih ostrva - dakle svuda gdje muslimani žive i kreću se. Ljudi kao što je on, koji je samo prošle godine primio 2.000 pisama i napisao 250 mekala (većih članaka) za razne časopise - trebaju i dobru priliku za izvjesno putovanje, naročito kada događaji neodgodivo ne diktiraju takav pohod. Ovakvi razlozi nisu zvali u naše krajeve velikog islamskog mislioca i neumornog duševnog radnika Šekjib bey Arslana. Njega je vukla samo želja, da vidi naše krajeve i nas, o kojima je u više navrata pisao povoljno i simpatično (Vidi članak “Angora prema islamskom kongresu” u “H.” br. 33 i 34. i dr.) Za ovaj posjet mu se je pružila zgodna prilika ove godine. Naime ove godine su muslimani koji žive u Mađarskoj osnovali svoju islamsku zajednicu i zamolili Šekjib beya, da se primi njena pokroviteljstva. On se je toga primio i iz Ženeve preko Beča došao u Peštu na 10. VIII o.g. da ih posjeti. Tude se je zadržao tri dana, osnovao fond za podizanje lijepe džamije i mekjteba i u to ime doznačio im 500.000 mađarskih penjgi. Odatle mu je bilo lako preći u Jugoslaviju, pa je to i učinio u subotu, 13. avgusta o.g. Izašao mu je u susret do Novog Sada i prvi ga tude pozdravio žepački muderis H. Hf. Hamid ef. Muftić, koji se je s njime upoznao u Mekji na hadžu, god. 1348. po Hidžri (1930. po n.k.), gdje je Šekjib bey bio gost vladara Ibnu-Su-uda. - Iz Novog Sada su odmah vozom krenuli u Beograd i odsjeli u Hotelu Palas. Bila je nedjelja. Javili su se tamo našem Vrhovnom vjerskom starješinstvu. Tu, tada u Beogradu, nije bilo ni H. Reisa ef., ni vršioca dužnosti sekretara g. Vilovića. Prvi je bio u banji Skender Vakufa, a drugi na odmoru u Koviljači. Ali, i pored toga, u prijemu nije ništa manjkalo. Gg. Skopljak i Ahmetović pogostili su ih u Rijasetu i stavili im na raspolaganje sebe i auto Starješinstva i sa njima se izvezli u beogradsku

okolicu. U Beogradu su ostali i nedjelju i ponedjeljak, a onda ponoćnim vozom krenuli, preko Vinkovaca i Brčkog, u Tuzlu. Kada se je voz približio Brčkom i ukazale se minare, narosile su oči suzama visokog gosta od radosti, što dolazi u islamski kraj. Na stanici ga je u Brčkom dočekalo nekoliko uglednih Brčana i otale ga sa autom i fijakerima odvezli u "Islahijet", koji je bio pun islamskog građanstva. Tude ga je pozdravio Hafiz Avdaga Kučukalić oduljim govorom na turskom jeziku, na koji je odgovorio Emir Arslan bey također oduljim govorom, u kom im se je zahvalio na srdačnom prijemu, te im savjetovao da čuvaju svoj vjerski odgoj i vjerska obilježja, da budu vjerni državi, da budu složni i jedinstveni. Kasnije ga je pozdravio g. Dr. Bukvica na njemačkom a iza njega u ime Islahijjeta Teufik ef. Sulejmanović na turskom jeziku. Poslije toga je trajao skoro jedan sahat prijateljski razgovor, a onda je sa nekoliko brčanskih uglednika pošao visoki gost na odmor i na ručak u dom veletrgovca H. Mehage Kantardžića.

Naš vlasnik i urednik je obaviješten iz Beograda, da će Šekjib bey preko Brčkog u Tuzlu njemu na musaferet, te mu je pošao u susret u Brčko, u namjeri da ga dočeka na stanici. Ali je za par minuta zakasnio i našao ga u Islahijjetu u času, kada je odgovarao na pozdrav g. Abdage Kučukalića. On je za jedan momenat govor prekinuo, pozdravio se sa našim urednikom i opet govor nastavio. Poslije ručka, oko 1 s. po podne došli su u susret visokom gostu iz Tuzle još Hf. Kekjerija ef. Ibrišimović, Pašić, veletrgovac. Nešto malo kasnije iza tri sahata visoki gost srdačno se oprostio sa Brčanima, te u pratnji Tuzlana krenuo u Celić, gdje ga je pred radnjom trgovca i posjednika Rašidage Ibrahimovića dočekalo preko 100 Celićana. Tude se je u razgovoru zadržao oko pola sahata. Počašćen je cigaretama, slatkim, kahvom, bostanom i dobrim kruškama, a onda je nastaljen put preko Majevice u Gornju Tuzlu, gdje ga je sa srdačnim "Živio!" dočekalo preko 300 oduševljenih muslimana. Dotle mu je u autima izašla u susret islamska elita iz Tuzle sa muftijom M. Šefkjet ef. Kurtom i gradonačelnikom Muratbegom Zaimovićem na čelu. Nakon kraćeg sijela i razgovora 10-15 minuta krenula je impozantna kolona auta u Tuzlu. Od Solinske ćuprije do muftijstva bila je cesta poljevana. Na islamskim radnjama i kućama su istaknute zastave. Od željezničke stanice do muftijstva, s obje strane ceste, stajale su grupe gledalaca, a gusti su redovi bili od okružnog suda do muftijstva, pred kojim je sav prostor bio krcat islamskim građanstvom. - Iako nije bilo naročitih redatelja, doček je bio koliko disciplinovan toliko uzoran i impozantan. Naročito treba naglasiti, da se islamsko ženskinje nije pokazalo na ulici, pa ni one koje se štokada mogu vidjeti. One su tim odale dostojnu poštu vjerskom osjećaju i odgoju islamske duše velikog brata i visokog gosta. Hvala im! - Kada se je prispjelo pred muftijstvo, preko hiljadu grla je kliknulo "Živio!" Tude ga je pozdravio na našem jeziku gradonačelnik g. Muradbeg Zaimović, a onda muftija na arapskom i iza ovog omladinac Mustafa ef. Pašić H. Hasanagin na francuskom jeziku. Za vrijeme govora fotograf je snimio doček. Poslije toga uz poklik "Živio!" Šekjib bey je s

pratnjom otišao u muftijstvo gdje ga je uz mnoge druge dočekao i sreski poglavar g. Bor. Aleksić koji izvrsno vlada turskim jezikom. U muftijstvu je visoki gost primao posjete i hošgeladije sve do iza akšama, a onda u pratnji gradonačelnika i još nekojih uzvanika pošao na večeru i konak našem uredniku. I tu je iza večere primio nekoliko posjeta. Sjutradan su posjete nastavljene sve do iza 10 sati. Između ostalih, posjetili su ga tada podpresjednici Ulema medžlisa Hf. Mehmed ef. Okić, koji je došao iz Gračanice i H. Mujaga Merhemić iz Sarajeva. U 10 i po s. je Šekjib bey sa Hf. ef. Muftićem u pratnji Cokića posjetio u općini gradonačelnika, onda muftiju i poglavara sreza. Odatle je sa pratnjom otišao u Atik džamiju, gdje je iza namaza, na zamolbu i očekivanje mnogih prisutnih, održao jedan govor, u kom je preporučio muslimanima međusobnu slogu, čuvanje vjere, bdijenje nad vjerskim odgojem, vjernost i državi i slaganje sa sugrađanima drugih vjera. Kad se je izlazilo iz džamije, fotograf je snimio grupu, a onda je visoki gost sa ostalim uzvanicima otišao na ručak g. Dru Bahriji Kadiću. Tude ga je - iza ručka - u bašči posjetilo više građana. Sijelo je snimljeno po fotografu. Iza tri sahata je posjetio visoki gost Vak. mear. povjerenstvo, a onda u ime čaršije posjećeni su trgovci H. Ago H. Pašić, Salihaga Hadžiefendić i apotekar Muradbeg Jusufbegović. Posebno je posjetio g. Dra Metiljevića, od koga je otišao u akšam u džamiju i iz džamije na večeru H. Hasanagi H. Pašiću, kod koga se sijelilo do 10 sati. Onda je visoki gost otišao opet na konak našem uredniku. Sjutradan u 7 sati i 30 min. visoki gost je došao pješice pred muftijstvo, gdje se bila sakupila velika masa naroda koja ga je pozdravila sa "Živio!" - Tude je uz klicanje mase Njeg. Vel. visokom gostu ovaj sjeo u otvoren auto sa muftijom i H. Hf. Hamid ef. i u pratnji više auta sa uglednicima grada Tuzle krenuo je put Sarajeva. Tuzlani su ga ispratili do Lukavca, gdje je dočekan od seljana i gdje ga je pozdravio Ahmedaga Kovačević. Tude je Šekjib bey pogledao džamiju,mektjeb i školu ručnog rada, a onda u pratnji mufti ef. otišao je dalje. U Puračiću su ga oduševljeno dočekali seljaci i pozdravio ga gradonačelnik Mehmedaga Camdžić. Odatle su nastavili put preko Gračanice, Doboja i Maglaja do Žepča.[7] Svuda je bio svečano i bratski dočekan i pozdravljen i svud su bile istaknute zastave. U Žepču su i prangije pucale. Tude je prenoćio kod muderisa ef. Muftića.

U Žepče su mu došli u susret nekoji ugledni građani iz Zenice sa autima i zamolili ga da posjeti na svom putu i njih u Zenici. Sutradan (19/VIII1932) krenuo je Šekib Arslan, uz pratnju Zeničana i nekojih Sarajlija i Žepčaka prema Sarajevu. Svratio se u Zenicu gdje mu je priređen dostojan doček i ispraćaj. Iz Zenice je krenuo za Sarajevo preko Busovače, Kiseljaka i Ilidže. Do Kiseljaka i Ilidže izašla mu je u susret brojna elita sarajevskog islamskog građanstva te ga dopratila u Sarajevo pred Begovu džamiju, gdje su ga čekale velike mase islamskog svijeta, i tude ga oduševljeno pozdravile.

[7] Prema kazivanju gospodina Nihada Halilbegovića, prilikom svoje druge posjete Bosni i Hercegovini, 1936. godine, emira Šekiba Arslana u Gračanici su dočekali gospodin Mustafa Kamerić i domacin Hifzo Halilbegović.

Pri ulazu u džamiju pozdravio je Emira na našem jeziku Asimbeg Mutevelić gradonačelnik i mutevelija Gazina vakufa kao domaćin, onda na arapskom Salim ef. Muftić Predsjednik Ulema - medžlisa, i H. Ali ef. Aganović profesor. Emir je zatim unišao u džamiju i klanjao džuma namaz. Iza svršenog namaza Emir je posjetio muteveliju Asimbega, a onda je otišao kao gost H. Mujagi Merhemiću.

Sjutradan je primio posjete i novinare u sali Ulema-medžlisa. Prilikom svog boravka u Sarajevu posjetio je Šekjib Arslan istaknute ličnosti: Bana g. Popovića i njegova pomoćnika g. Hadžiomerovića te islamske prvake između ostalih umirovljenog reisa H. Džemaluddin - ef. Čauševića, Dr. Spahu, Dr. Karamehmedovića, veletrgovinu H. B. Fočo i drugovi i druge. Posjetio je i islamske naučne zavode i druge prosvjetne i privredne institucije, među posljednjim i poznatu zlatarsku radionicu braće Zlatar.

Kakav je dojam učinilo Sarajevo na Šekib Arslana vidi se najbolje iz toga, što je naglasio da bi želio postiti ramazani - šerif u Sarajevu.

Nakon četverodnevnog boravka u Sarajevu, a na poziv Mostaraca krenuo je Emir Arslan, u pratnji mostarskog muftije Hf. Omer - ef. Džabića, Muhamed - ef. Dizdara i dr. u Mostar. Na putu zadržao se je u Konjicu gdje je kao i po drugim mjestima srdačno dočekan, a odatle je krenuo u Mostar. Iz Mostara krenula je brojna elita građana, među kojima je bio vrijedni starina i alim H. Muhamed ef. Kurt, - do u Bijelo Polje u susret velikom Emiru, te nakon pozdrava sa njim krenula je impozantna povorka u Mostar i stala pred muftinskim uredom. Tu ga je dočekalo mostarsko građanstvo, svečano i u velikom broju, kličući mu: “Živio!” Gosta su pozdravili, g. gradonačelnik Fejić na našem i muftija Džabić na arapskom jeziku. Odsjeo je u muftijskom uredu, gdje je primao brojne posjete, a konačio je i u hotelu “Neretva.” Popodne istog dana odvezao se je u Blagaj te je i tamo oduševljeno i svečano dočekan o pogošćen.

Sjutradan se Emir Arslan povrati iz Mostara preko Nevesinja i Kalinovika u Sarajevo, gdje je u prostorijama Trezvenosti održao predavanje: Demokratizam u islamu.

Emir je u Sarajevu predanio, a sutradan krenuo je preko Travnika, Donjeg Vakufa i Jajca u Banju Luku. On je u svim mjestima kuda je prošao svečano i uz brojno sudjelovanje muslimana dočekan, pozdravljen i ispraćen. Naročito je bio impozantan pred Ferhadije džamijom doličan slavoluk. Tu je gosta dočekao uz klicanje i pozdravljanje nekoliko hiljada muslimana. Naročitom dobrodošlicom su ga pozdravili Hf. Mustafa ef: Nurkić i Suljaga Salihagić. Istaći valja da je u svim mjestima dočekom upravljala uglavnom ilmija u sporazumu sa ostalim uglednim građanima, i svukuda je vladala puna harmonija. Ovo je osobito upalo u oči i našem visokom gostu. Iz Banje Luke krenuo je Emirul-bejan u Derventu. I tude mu je priređen svečan doček uz podizanje slavoluka pred Građ. čitaonicom. Tu je gost prenoćio kod Osman bega Osmanbegovića. Sjutradan je krenuo preko bosanskog Broda, Novog Sada i Pešte u Ženevu. Na cijelom putu do Dervente pratio je Emirul-bejana

H. Hafiz Hamid ef. Muftić iz Žepča.

Ovaj kratki kronološki prikaz boravka među nama velikog islamskog mislioca i neumornog radnika na buđenju islamske svijesti i na podizanju muslimana u kulturnom i socijalnom pogledu Emirul-bejana Šekjib bey Arsalana završujem stihovima "Hikjmetova" vlasnika i urednika:

Tvoja braća ovog kraja, Emirul-bejane,
Mole Tvorca Velikoga za Te na sve strane:
Daj mu, Allahu! sreću štono kao zv'jezda sija!
I kliču Ti veliki brate:
Rašiden Mehdijja!

A. L. Cokić
("Hikjmet", period IV, broj 39, str. 91-95)

EHLEN VE SEHLEN

"Hikjmetov" pozdrav Emiru-bejanu Šekjib bey Arslanu

Od emirske[8] porodice Debeli - Lib'nana
Rodi sina Arapkinja pitoma arslana.
Doji, goji sina majka pa u mektejb šalje,
Da u vjeri čvrst joj bude i da uči dalje;
Da u život spreman stupi, da velikan bude,
Da teškoće savladava, rodu služi svude;
Da joj bude vjerski borac po noći i danu -
Vitez roda islamskoga - stalan na mejdanu
Da u borbi ne zna što reći klonut vjerom,
Već da Islam brani riječju i oštrijem perom
Pronicivim svojim duhom, da joj bdije svuda,
Da pokaže: kojeg pravca nije sreća huda.
Tako sina odgojena u svijet spremi mati,
Moleć Tvorca, da ga sreća u životu prati.
Nije sreća bit' raskošan i živjet u sjaju
Već s' naporom vel'ka djela privoditi kraju.
Mati živi u Siriji, a sin po Lozani
I Ženevi odgoj, vjeru i slobodu brani.
Brani Arslan Dini - Islam u svakome kutu
Gdje dušmani spremaju mu pad i sudbu krutu
Reformaštvo kemalista on prezirom gleda

---

[8] *kneževske.*

I vjeruje, da zlo silom održat se ne da.
Tom zulumu kraj će doći; u tom sumnje nejma;
Zasluženu kaznu Pravda silnicima sprema.
Na Istoku prozvaše ga Emirul-bejanom
Jer u njima budi ponos r'ječju odvaganom.
Taj velikan svjetskog glasa brat nam drag i mio
Pun islamskih osjećaja nas je posjetio.
Kud god prođe, gdje god dođe braći savjet dade,
Da se vjere čvrsto drže, da svud slogu sade.
Hvala Tvorcu Velikome, kad nam i tu sreću
Dade da se među nama takva braća kreću!
Takvog brata dočekaše srca neuvehla
S' ushićenjem susrećuć ga svud s': Ehlen ve sehla!
Neka živi Šekjib Arslan -zv'jezda na vidiku
Cijelom rodu islamskome na ponos i diku!

I.Hakki
("Hikjmet", period IV, broj 39, str. 72 -73)

IZ "DIVANA" ŠEKIBA ARSLANA

Kad sam došao u Bosnu i pokazale mi se
brojne munare,
uvjerio sam se, da sam u zemlji u kojoj
islam cvate.
Sreo sam toliko vaše dobrote da sam
mogao zaključiti šta vam je na duši.
Nijedan posjetnik nije postigao ono,
šta sam postigao ja,
te se tim mogu uzdizati i ponositi.
Za vrijeme cijelog mog boravka
bio sam gost, koga su okruživale
grupe svijeta.
Na licima sam zapažao ljubav prema meni
koja je kao sunce sjala,
a lica ljudska su najbolji dokaz
za ono što se u srcu krije.

("El-hidaje", I/1936, br. 2, str. 29)

SADRŽAJ